

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE BÜTÇE AÇIKLARI VE ENFLASYON: 2000-2023 TÜRKİYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME¹

Zeynep BAYRAM*

Murat DEMİR **

ÖZET

Bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinin gerisinde kalması ile oluşan bütçe açıkları mali, sosyal, iktisadi ve siyasi etkileri ile hemen her dönem başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere birçok ülke için temel bir sorun olmuştur. Birçok makroekonomik dengesizliğin de nedeni olarak görülen bütçe açıkları, ekonomilerinde yapısal sorunlar bulunan gelişmekte olan ülkelerde daha farklı bir nitelik kazanmaktadır. Bilindiği üzere söz konusu ülkeler büyüme ve kalkınma sürecinin içinde olan ve bu sürecin finansmanında önemli sorunlar yaşayan ülkelerdir. Kimi zaman söz konusu ülkelerde bütçe açıkları büyümenin bir finansmanı olarak tercih edilmiş ve açık bütçe politikaları ile büyüme süreci fonlanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde büyüme sürecini yöneterek başarılı olan ülkeler olduğu gibi bütçe açıklarının yüksek enflasyon ve yüksek reel faizlere yol açarak büyümeye yön vermek bir yana tümüyle büyümeyi dışladığı durumlar da yaşanmıştır. Söz konusu ülkelerde bütçe açıkları büyüme ve mali yapı üzerinde büyük baskılar yaratarak bütün makroekonomik işleyişi ve dengeleri bozmuş, enflasyon yapısal bir soruna dönüşerek mali, iktisadi ve sosyal yapıyı olumsuz etkilemiştir. Böylesi bir yapıda kaynaklar finans kesimine yönlendirirken reel kesim, üretim, istihdamda gerilemeler söz konusu olmuştur.

Hiç kuşkusuz burada iktisadi ve mali rasyonaliteden uzak politik tercihlerle şekillenen gelir, harcama ve borçlanma politikalarının sürece yön verdiği söylenebilir. Bütçe açığı enflasyon etkileşimi ve bu etkileşimin diğer makroekonomik değişkenler üzerinde yarattığı baskıyı hafifletmede kurallı maliye ve para politikalarının önemi kuşkusuz büyüktür. Özellikle tasarruf düzeylerinin yetersiz olduğu, istikrarsız bir ekonomik büyümeye sahip gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin finansmanı için belirli bir düzeyde bütçe açığı ve dolayısıyla belirli bir enflasyon düzeyi kabullenilmek zorundadır. Burada temel sorun bu çerçevede oluşturulacak algoritmanın siyasi mülahaza ve politik tercihlerden uzak bir biçimde kurallı ekonomi politikaları temelinde oluşturulabilme becerisinin gösterilebilmesidir. Çalışmada bütçe açıkları ve enflasyon etkileşiminin niteliği genel olarak gelişmekte olan ülkelerde esasen de Türkiye’de 2000 sonrası dönem için incelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bütçe Açığı, Enflasyon, Gelişmekte Olan Ülkeler.

¹ Bu çalışma 1. yazarın, 2. yazar danışmanlığında hazırlanmakta olan ve Harran Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde sunulacak doktora tezinden elde edilmiştir.

* Öğr. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Ahlat Meslek Yüksekokulu, Bitlis, Türkiye. zbayram@beu.edu.tr, 

** Prof. Dr. Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Şanlıurfa, Türkiye. mdemir@harran.edu.tr, 
Bayram Z., Demir, M. (2025). Gelişmekte Olan Ülkelerde Bütçe Açıkları Ve Enflasyon: 2000-2023 Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 172-202.

BUDGET DEFICITS AND INFLATION IN DEVELOPING COUNTRIES: AN EVALUATION ON TÜRKİYE (2000-2023)

ABSTRACT

Budget deficits arising from budget revenues falling short of budget expenditures have constituted a fundamental problem for many countries, particularly developing economies, due to their financial, social, economic, and political impacts. These deficits, which are often identified as the root cause of various macroeconomic imbalances, acquire a distinct character in developing countries with structural economic challenges. As is well known, these countries are engaged in processes of growth and development and face significant difficulties in financing these processes. At times, budget deficits have been employed as a means to finance growth, with expansionary fiscal policies used to support the growth process. While some countries have successfully managed growth under such conditions, there are instances where high budget deficits have led to elevated inflation and real interest rates, which not only failed to direct growth but entirely excluded it. In these countries, budget deficits have exerted considerable pressure on growth and fiscal structures, disrupting the overall macroeconomic functioning and equilibrium, with inflation evolving into a structural problem adversely affecting financial, economic, and social frameworks. In such a context, resources have been redirected towards the financial sector, while the real sector, production, and employment have experienced declines.

Undoubtedly the process has been shaped by revenue, expenditure, and borrowing policies that deviate from economic and fiscal rationality. The interaction between budget deficits and inflation, as well as the mitigating role of rule-based fiscal and monetary policies on the pressures exerted on other macroeconomic variables, is of paramount importance. Particularly in developing countries characterized by insufficient savings and unstable economic growth, a certain level of budget deficit -and consequently, a certain inflation rate- must be accepted to finance economic growth. The fundamental challenge lies in the ability to design an algorithm within this framework that is free from political considerations and preferences, based instead on rule-based economic policies. This study aims to examine the nature of the interaction between budget deficits and inflation, focusing generally on developing countries and specifically on Türkiye during the post-2000 period.

Keywords: Budget Deficit, Inflation, Developing Countries.

1. GİRİŞ

Devlete yüklenen rol ve fonksiyonlar zamanla hem değişim geçirmiş hem de artış göstermiştir. Artan kamu müdahaleleri ile beraber bütçe harcamalarındaki artış bütçe gelirleri ile karşılanamamaya başlamış ve bütçe açıkları ortaya çıkmıştır. Bütçe açıkları, en temel ifadesiyle bütçe harcamalarının bütçe gelirlerini aşması suretiyle ortaya çıkan açığı ifade etmektedir. Bütçe açıkları özellikle uygulanan maliye politikasının başarısı üzerinde etkili olmaktadır. Bütçe açıklarının makroekonomik göstergeler üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu kabul edilmekte ve bu nedenle bütçe açıklarının varlığı istenmeyen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bütçe açıklarının nedenleri, boyutu ve finansman biçimi uygulanan maliye politikalarının sonuçlarını etkilemesi bakımından ve temel makroekonomik göstergeler üzerinde oluşturduğu etki açısından dikkat çekici ve önemli bir konu olma özelliği taşımaktadır.

Nedenleri farklı olsa da hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin bütçe açıkları ile karşı karşıya kalması sonucu bütçe açıkları iktisadi literatürde önemli bir yer edinmiş ve açıkların etkileri iktisadi yaklaşımların da ilgi odağı olmuştur. Klasik iktisatçılar denk bütçe ilkesini savunarak bütçe açığına mesafeli yaklaşmış, bütçe harcamalarının bütçe gelirleri ile karşılanması gerektiğini, yalnızca yatırım harcamaları için borçlanılabileceğini (yani bütçe açığı verilebileceğini) ifade etmişlerdir. 1929 Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli yaşanan Büyük Buhran neredeyse tüm ülkeleri etkisi altına almış ve bu krizden çıkış için çözüm olarak Keynesyen iktisat politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Keynesyen iktisat teorisi büyük buhrandan çıkış için kamu harcamalarının artırılması yoluyla talebin canlandırılması çerçevesinde şekillenmiştir. Keynes'in açık bütçe politikası, Klasik yaklaşımın denk bütçe politikası görüşünün vazgeçilmez olmadığını, aksine bütçe açıklarının belirlenen ekonomik hedeflere ulaşmada bir politika aracı olarak kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Bu anlayış çerçevesinde kamu açıkları neredeyse kronik bir hal almaya başlamıştır. Olağan hale gelen bütçe açıkları beraberinde bu açıkların boyutlarını, nedenlerini, hangi kaynaktan finanse edileceğini ve açıkların finansmanının muhtemel etkilerinin neler olabileceği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda bütçe açıklarının ekonomik büyüme, enflasyon, döviz kuru, faiz oranı vb. makroekonomik değişkenler ile ilişkisi ampirik araştırmalara konu olmuştur ve bu çalışmalar değişik yönlerden ve farklı boyutlarda araştırmalara konu olmaya devam etmektedir.

Bütçe açıklarının nedenleri, finansman yöntemleri ve sonuçları ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Bütçe açıklarının finansmanı para basma, borçlanma gibi araçlarla çözümlenirken açıkların makroekonomik büyüklükler üzerine etkisi de özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemini korumaktadır. Bütçe açıklarının hangi kaynaktan ne yoğunlukta finanse edildiği makroekonomik göstergeler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda bütçe açıklarının alternatif finansman kaynaklarından hangisi ile giderileceği, politika belirleyicisinin tercihi olmakla beraber, piyasa koşullarına, ilgili ülkenin mevcut kurumsal ve yasal düzenlemelerine ve iktisadi geleneğine sıkıca bağlıdır.

Bu çalışmada öncelikle bütçe açıkları gelişmekte olan ülkeler açısından ele alınmış, bir sonraki kısımda bütçe açıklarının enflasyon üzerindeki etkisine yer verilmiş, son kısımda ise 2000-2023 dönemi Türkiye verileri ile bütçe açıkları ve bazı makroekonomik değişkenlerin seyri incelenmiştir.

2. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE MAKROEKONOMİK YAPI VE BÜTÇE AÇIKLARI

Gelişmekte olan ülkelerdeki mevcut makroekonomik istikrarsızlığın en önemli göstergelerinden birinin bütçe açıkları olduğu kabul edilmektedir. Büyük miktardaki bütçe açıkları enflasyonist para politikasının önemli bir aracı durumundadır. Bu ülkelerde, hükümetler enflasyonu

politik olarak tercih etmektedirler, izlenen amaçlar parasal genişlemeye, bu genişleme de enflasyonist baskıların artmasına yol açmaktadır. Nitekim yüksek istihdam ve düşük vergiler yoluyla daha yüksek kamu harcamaları yapmak mümkün olmamaktadır. Hızlı ekonomik büyümenin sağlanması için kamu harcamalarının bir araç olarak kullanılması neticesinde, kamu harcamalarının, istihdam politikaları ve bütçe açıklarının büyümesinden kaynaklanan artış kamu borçlarının da aşırı artışıyla neticelenmektedir. Politik ve ekonomik baskılar dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde kamu borçlarının kamu harcamalarının artış hızıyla artması pek mümkün değildir. Bu bağlamda başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere diğer gelişmekte olan ülkelerde de kamu açıklarını finanse etmek için para basılması yoluna gidildiği görülmektedir (Sakal, 2003: 35).

Kamu açıklarını geliştirmekte olan ülkeler açısından ele alan Morrison, geliştirmekte olan ülkelerin kamu açıklarına yatkın olduğu ve bu yatkınlığın nedeninin ilgili ülkelerin yapısal sorunları olduğunu ifade etmiştir. İlgili yapısal faktörleri ekonomik gelişmedeki yetersizlik, devletin gelir kaynaklarında yaşanan yetersizlik ve istikrarsızlık, etkinsiz kamu harcamaları ve yetersiz denetimler ve genel ekonomide devletin büyük bir paya sahip olması olarak göstermiştir (Morrison, 1982: 467).

Bütçe açıkları hem gelişmiş hem de geliştirmekte olan ülkelerde sorun olarak görülmekle beraber belirli makroekonomik veriler gelişmiş ülkeleri ve geliştirmekte olan ülkeleri bütçe açıklarının yönetimi ve sürdürülebilirliği açısından ayırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde dış borçlar aşırı boyutlarda değildir ve dış borç geri ödemeleri bütçe üzerinde ciddi bir yük teşkil etmemektedir. İlgili ülkelerde dış ticaret dengesinin genellikle pozitif seyretmesi, döviz rezervleri ve sermaye birikimi yeterliliği, enflasyon oranının düşüklüğü gibi olumlu makroekonomik göstergeler dolayısıyla bütçe açıklarının ekonomiyi olumsuz etkilemesi çok daha düşük bir olasılıktır (Egeli ve Özen, 2013: 150). Geliştirmekte olan ülkeler açısından ise makroekonomik yapıda önemli sorunlar bulunmaktadır. Yüksek enflasyon oranları, düşük kişi başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH), dış ödemeler dengesindeki sorunlar, kamu harcamalarında yaşanan artışlara karşın kamu gelirlerinin aynı oranda artırılmaması temel yapısal sorunlardan bazılarıdır. Bu sorunlara bağlı olarak giderek artan bütçe açıkları makroekonomik dengeler üzerinde baskılar yaratarak kırılganlıkları derinleştirmektedir. Bu bağlamda söz konusu ülkeler süreklilik arz eden ve büyük boyutlara ulaşan bütçe açıklarını iç borçlanma, dış borçlanma ve emisyon yöntemi ile finanse etmektedirler (TÜSİAD, 1996). Hiç kuşkusuz söz konusu finansman yöntemleri, yaratılan kaynaklar etkin yönetilmediği ve kullanılmadığı için mevcut sorunları çözmek bir yana sorunları daha da derinleştiren etkilere sahip olmuştur.

Geliştirmekte olan ülkelerin bütçe açıkları sorununu çözmemesi ülkelerin yapısal sorunları ile ilişkilendirilmektedir. Bu yapısal sorunlar hem gelir yönü ile hem de harcama yönü ile bütçe açıklarına etki etmektedir. Geliştirmekte olan ülkelerde bütçe açığı sorunu vergi gelirlerindeki yetersizlik, yüksek harcama baskısı ve tasarruf oranlarındaki düşüklük çerçevesinde şekillenmektedir. Geliştirmekte olan ülkelerde politik baskılar kamu harcamalarını arttıran temel nedenlerden biri olarak görülmektedir. Kısıntıya gidilemeyen harcamalar ve bütçe gelirlerinin bütçe harcamalarını karşılayamaması sonucunda bütçe açıkları sürekli olarak artmaktadır. Kamu harcamalarının kısılmasında genellikle büyük güçlükler yaşanırken kamu harcamalarında etkinliğin artırılması ve kamu gelirlerinin çeşitlendirilerek artırılması bütçe dengesizliklerinin azaltılmasında belirleyici olmuştur. Öte yandan özel tasarruf yetersizliği bütçe açıklarını borçlanma ile finanse etmenin maliyetini artırırken borç-faiz sarmalının yapısal bir soruna dönüşmesine işlerlik kazandırmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerde bütçe açıklarının yanı sıra bu ülkelerde dış ticaret dengesi yapısal nedenlerle sürekli açık vermektedir. Sanayileşme aracılığıyla büyüme ve kalkınma çabasında olan ülkelerin dış ticaret dengesi sürekli açık pozisyonda bulunmakta, ülkeye gelen yabancı sermaye akışının da yetersiz olması sebebiyle dış finansman ihtiyacı devamlı dış borçlanma yoluyla giderilmektedir (Sakal, 2003: 36).

Gelişmekte olan ülkeler 1970 sonrası incelendiğinde mali dengede dalgalı bir seyir olmakla beraber dönemsel farklılıklar izlenmektedir. Mali dengesizliklerde özellikle yaşanan ekonomik krizler etkili olmuştur. Örneğin Latin Amerika ülkelerinden Meksika'da 1982 yılında yaşanan borç krizinden farklı olarak Aralık 1994'te başlayan finansal kriz ile Meksika pesosunun değer kaybetmesi ile ülkeye yabancı sermaye akışı durma noktasına gelmiştir. 1995-2000 yılları arasında mali denge krizden olumsuz etkilenmiş 1995'te -0,5 olan mali denge oranı 2000 yılında -1,2 olarak gerçekleşmiştir. 2008-2009 küresel kriziyle beraber açıkların oranları daha da artmış ancak krizden çıkış için uygulanan politikalar neticesinde açıklarda yeniden bir azalış gerçekleşmiştir. Yine Latin Amerika ülkelerinden Brezilya'da 1990'lı yıllara kadar mali dengeler ülkenin borç stoklarının yüksek olmasından dolayı sürekli olarak açık vermiştir. Ancak 90'lı yılların ortalarından itibaren 2000'li yıllarda açıklarda bir düşüş gerçekleşmiştir. Açıkların düşüş göstermesinin arka planında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yürütülen koşullu kredi anlaşmaları kapsamında mali disiplini sağlamaya yönelik uygulanan reform çalışmaları olduğu ifade edilebilir. Alınan önlemler dolayısıyla küresel kriz sürecinde gerçekleşen açıklar ülke ekonomisini ciddi derecede sıkıntıya sokmayacak makul seviyelerde gerçekleşmiştir (Egeli ve Özen, 2013: 154).

Asya ülkelerinin mali dengelerinde Güneydoğu Asya Krizi belirleyici olmuştur. 1994 yılında Çin'in devalüasyon gerçekleştirmesi sonucu rekabet gücünün artırması çevre ülkelerin krize sürüklenmesinin nedeni olmuştur. Tayland ülke dışına para kaçışını önlemek amacıyla 1997 yılında milli parasını %40 oranında devalüe etmiş ve bu durumdan başta Endonezya ve Malezya olmak üzere bölge ülkeleri etkilenmiştir. Endonezya bütçe dengesi 1996 yılında yaşanan krize kadar fazla verirken, 1996 itibarıyla yaşanan finansal kriz bütçeye yük oluşturarak bütçe dengesinin seyrine etki etmiş 2003 yılında açığın GSYİH'ye oranı %-1,7 olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında uygulanan istikrar programlarıyla denge 2008 yılına kadar pozitif seyretmeye başlamış ancak yaşanan küresel kriz ile ülkenin mali dengeleri yeniden bozulmaya başlamıştır.

2008-2009 küresel krizi gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkilemiş mali dengelerde bozulmalara neden olmuştur. Kriz sonrasında uygulanan sıkı para ve maliye politika destekli istikrar politikaları ile mali dengelerde iyileşmeler gerçekleşmiş açık oranlarında nispi düzelmeler görülmüştür. 2008-2009 kriz yılları gelişmekte olan ülkelerin ticaret hacmini azaltmıştır. 2007 yılında %14,8 olan ticaret hacmi 2008 yılında %8,4'e düşmüş, 2009'da %-8,3 olarak gerçekleşmiştir. Kriz sonrası hızlı bir toparlanma gerçekleşmiştir. Ticaret hacmi daralması enflasyonda düşüş yaratmış, 2008 yılında %9,2 olan enflasyon oranı 2009 yılında %5,1'e düşmüştür (IMF, 2013). Gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde daralmalar yaşanırken gelişmekte olan ülkelerde ekonomide daralma yaşanmakla beraber büyüme pozitif seyretmeye devam etmiştir. 2007 yılında %8,8 olan büyüme oranı, 2008 yılında %6,1'e düşmüş, 2009 yılında %2,7'ye düşmüştür. 2010 yılında ekonomik büyüme oranı %7,6'ya yükselerek ciddi bir toparlanma söz konusu olmuştur.

Tablo 1. Bazı Gelişmekte Olan Ülkelerin Kamu Harcamaları/GSYH Oranı (%)

Yıllar	Arjantin	Brezilya	Çin	Hindistan	Endonezya	Meksika	Polonya	Romanya	Rusya	G. Afrika	Türkiye
2000	25,24	34,48	16,26	25,63	15,30	19,38	43,03	35,03	30,65	22,64	39,46
2001	26,43	39,80	17,43	28,27	19,50	19,54	44,70	33,16	31,46	22,62	44,03
2002	21,85	44,49	18,46	19,11	16,92	19,76	45,04	32,08	33,81	22,21	41,01
2003	22,02	41,28	18,22	29,94	18,17	21,50	45,42	31,81	32,59	22,61	38,42
2004	23,02	39,68	17,87	28,44	17,83	20,45	43,47	33,65	29,62	22,70	34,55
2005	24,42	41,87	18,26	26,87	17,39	21,15	44,23	32,30	29,45	25,14	32,11
2006	26,61	42,56	18,33	26,90	18,41	21,57	44,45	33,85	29,03	24,66	33,56
2007	29,55	40,35	18,15	26,94	18,73	22,52	42,90	34,56	31,94	24,42	32,89
2008	30,76	39,91	22,52	29,29	19,39	26,50	44,17	35,27	32,01	26,00	33,69
2009	34,52	40,53	25,65	28,54	17,02	26,51	45,01	36,31	38,59	28,45	27,22
2010	33,35	39,51	25,09	27,98	16,88	26,48	46,24	37,43	35,50	28,34	35,47
2011	34,90	39,36	27,11	27,64	17,71	26,62	44,41	34,98	33,26	28,07	32,81
2012	36,82	39,30	28,15	27,36	18,83	26,99	43,43	33,46	34,02	28,61	34,13
2013	37,60	39,78	28,56	26,59	19,08	26,66	43,41	34,16	34,65	28,91	33,70
2014	38,85	41,42	28,89	26,22	18,36	26,94	42,90	33,75	34,93	29,32	32,61
2015	41,36	46,19	31,55	27,05	17,60	26,55	41,73	34,16	35,27	30,16	32,46
2016	41,52	45,50	32,31	27,23	16,92	26,52	41,33	31,81	36,58	29,90	33,80
2017	41,12	44,29	32,63	26,23	16,44	25,01	41,41	31,01	34,83	29,85	32,61
2018	38,94	44,18	33,27	26,32	16,61	24,96	41,44	31,72	32,62	30,15	34,29
2019	38,12	43,04	34,15	26,84	16,35	25,24	41,87	33,31	33,75	31,39	35,51
2020	42,47	46,17	35,40	31,01	18,42	27,78	48,24	38,18	39,15	34,61	34,67
2021	37,88	40,37	32,68	29,70	18,12	26,75	44,09	37,14	34,66	32,54	31,28
2022	37,71	43,44	33,48	29,14	17,36	28,57	43,61	37,04	35,55	31,87	27,33
2023	37,83	45,4	33,17	29,11	16,65	28,67	46,74	36,61	36,52	32,62	33,18

Kaynak: <https://www.imf.org/external/datamapper/exp@FPP/TUR?zoom=TUR&highlight=TUR>.

Tablo 1 ve Tablo 2’den görüleceği üzere kamu gelirlerinin GSYİH’ye oranı kamu harcamaların GSYH’ye oranından düşük seyretmektedir. Oranlar incelendiğinde özellikle 2020 ve 2022 yılları gerçekleştirmeleri dikkat çekmektedir. 2019 yılında etkili olmaya başlayan COVID-19 pandemisi etkisi gelir ve harcamalar bakımından kendini hissettirmektedir. Harcamaların GSYH’ye oranında artış gelirlerin GSYH’ye oranında azalış gerçekleşmiştir. 2020-2021 yıllarında (karantina uygulamaları neticesinde bireysel gelirlerde azalma olmuş, dünya ticaret hacmi azalmış, devletin aşı benzeri sağlık harcamaları artış göstermiştir) yaşanan etkide 2022 yılında nispi bir iyileşme yaşansa da özellikle gelir kısmında yeterince bir artış sağlanamadığı görülmektedir ki bu da gelişmekte olan ülkelerin yapısal sorunlarından birini teşkil etmektedir.

Tablo 2. Bazı Gelişmekte Olan Ülkelerin Kamu Gelirleri/GSYH Oranı (%)

Yıllar	Arjantin	Brezilya	Çin	Hindistan	Endonezya	Meksika	Polonya	Romanya	Rusya	G. Afrika	Türkiye
200	21,83	31,16	13,42	17,37	13,43	16,70	39,04	31,04	33,75	21,26	31,10
200	21,068	36,334	14,843	17,242	17,745	16,973	39,975	29,963	34,455	21,604	32,369
200	19,942	40,346	15,580	18,043	16,352	17,586	40,241	29,487	34,490	21,255	29,673
200	23,526	35,887	15,833	18,513	17,098	19,261	39,412	29,529	33,948	21,030	30,856
200	26,996	36,725	16,359	19,228	17,573	19,112	38,469	30,261	34,203	21,663	30,437
200	27,766	38,506	16,865	19,383	17,859	19,722	40,297	31,610	37,054	25,038	31,363
200	28,266	37,694	17,195	20,529	18,867	20,350	40,912	32,497	36,843	25,479	33,342
200	30,307	37,691	18,209	22,358	17,782	21,062	41,017	31,518	37,526	25,643	31,518
200	31,114	37,522	22,500	20,122	19,448	25,820	40,565	30,666	36,559	25,520	31,551
200	32,694	36,306	23,903	18,842	15,382	22,581	37,761	29,454	32,707	23,790	32,049
201	31,964	35,962	24,732	19,190	15,644	22,678	38,779	31,210	32,310	23,826	32,462
201	32,156	36,625	27,020	19,291	17,010	23,417	39,410	30,920	34,693	24,375	32,457
201	33,803	36,958	27,857	19,814	17,249	23,433	39,615	31,082	34,411	24,579	32,347
201	34,349	36,358	27,728	19,600	16,864	23,109	39,146	31,729	33,489	25,005	32,490
201	34,600	35,151	28,207	19,149	16,560	22,578	39,238	31,772	33,868	25,394	31,652
201	35,365	36,909	29,008	19,853	14,878	22,698	39,136	32,816	31,887	25,790	31,956
201	34,867	37,512	28,924	20,112	14,359	23,841	38,935	29,316	32,916	26,183	32,121
201	34,428	36,327	29,231	20,004	14,179	23,984	39,926	28,162	33,361	25,844	30,732
201	33,508	37,190	28,993	19,951	14,921	22,831	41,197	28,989	35,544	26,420	31,159
201	33,684	38,184	28,050	19,151	14,268	22,977	41,132	28,753	35,681	26,321	30,732
202	33,805	34,541	25,684	18,154	12,351	23,497	41,312	28,618	35,163	24,994	29,952
202	33,550	37,740	26,641	20,438	13,718	22,998	42,258	30,419	35,440	27,018	28,234
202	33,871	39,480	25,974	19,950	15,170	24,307	40,174	31,230	34,199	27,623	26,213
202	32,472	37,802	26,22	20,795	15,039	24,360	41,649	31,010	34,257	26,777	27,875

Kaynak: IMF, <https://www.imf.org/external/datamapper/rev@FPP/TUR>.

Tablo 3. Bazı Gelişmekte Olan Ülkelerin Kamu Borcu/GSYH Oranı (%)

Yıllar	Arjantin	Brezilya	Çin	Hindistan	Endonezya	Meksika	Polonya	Romanya	Rusya	G. Afrika	Türkiye
200	40,8	62,2	22,7	74,9	87,4	38,5	36,3	29,6	55,9	37,9	51,3
200	48	67,3	24,3	80,1	73,7	37,3	37	27,4	44,4	38	75,5
200	147,2	76,1	25,6	84,3	62,3	39,9	41,4	27,4	37,6	31,8	71,5
200	125,2	71,5	26,4	85,9	55,6	42,1	46,2	24,9	28,3	31,5	65,2
200	117,9	68	26	84,9	51,3	38,9	45	21,3	20,8	30,7	57,2
200	80,3	67	25,9	82,4	42,6	36,8	46,5	17,8	14,9	29,6	50,2
200	70,8	64,6	25,2	77,9	35,8	35,8	47,1	12,7	9,8	28	44,2
200	62,1	63	28,7	75,5	38,1	35,5	44,4	12,4	8	24,3	37,8
200	53,8	61,4	26,7	74,4	30,3	40,6	46,6	13	7,4	24	37,7
200	55,4	64,7	34	72,8	26,5	41,7	49,7	22,5	9,9	27	43,2
201	43,5	62,4	33,3	67,7	26,4	40,2	53,7	30,2	10,1	31,2	39,5
201	38,9	60,6	33,2	68,6	23,1	41,2	54,8	32,6	10,3	34,7	35,9
201	40,4	61,6	33,8	68	23	40,8	54,5	36,2	11,2	37,4	32,2
201	43,5	59,6	36,4	67,7	24,9	44,1	56,9	39,3	12,3	40,4	30,9
201	44,7	61,6	39,3	67,1	24,6	47,1	51,1	40,5	15,1	43,3	28,3
201	52,6	71,7	40,8	69	27	51	51,1	39,4	15,3	45,2	27,2
201	53,1	77,4	49,7	68,9	28	55	54,1	39,5	14,8	47,1	27,7
201	57	82,7	53,9	69,7	29,4	52,5	50,4	37,1	14,3	48,6	27,8
201	85,2	84,8	55,6	70,4	30,4	52,2	48,2	36,2	13,6	51,5	29,9
201	89,8	87,1	59,4	75	30,6	51,9	45,2	36,5	13,7	56,1	32,4
202	103,8	96	69	88,4	39,7	58,5	56,6	49,3	19,2	68,9	39,4
202	81	88,9	70,1	83,5	41,1	56,7	53	51,5	16,5	68,7	40,4
202	84,5	83,9	75,5	82,2	40,1	53,8	48,8	51,7	18,5	70,8	30,8
202	155,4	84	82	81,2	39,6	52,8	49,7	29,6	19,5	73,4	29,3
Ort.	73,9541	72,0041	41,5	75,8541	38,8	45,2041	48,6791	31,6083	18,3916	42,5041	41,0

Kaynak: IMF, <https://www.imf.org/external/datamapper/rev@FPP/TUR>.

Tablo 3'e bakıldığında kamu borcunun GSYH'ye oranının en yüksek olduğu ülkenin Arjantin olduğu gözükmemektedir. Ancak Arjantin'de kimi yıllar ciddi düşüşler gözlenirken Brezilya ve Hindistan %60-80 bandında daha stabil bir seyir izlemiştir. Arjantin, Brezilya ve Hindistan'ın 24 yıllık ortalaması birbirine yakın seyretmiştir (73,95, 72,00 ve 75,85). En düşük kamu borcu/GSYH oranı ortalaması Rusya'da ardından Romanya'da bulunmaktadır. Türkiye'de 2001 krizinin etkisiyle 2001'de %75,5, 2002'de %71,5 olarak gerçekleşen oranın kimi yıllar %27'lere düştüğü görülmektedir. Türkiye ortalaması %41,06 olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 pandemisi küresel düzeyde etkili olmuştur. Salgına yönelik alınan önlemlerle 2020 yılının ikinci çeyreğinde iktisadi faaliyetler önemli ölçüde daralmış, üçüncü çeyreктen itibaren toparlanma eğilimine girmiştir. Yaşanan sağlık krizini sınırlandırmak

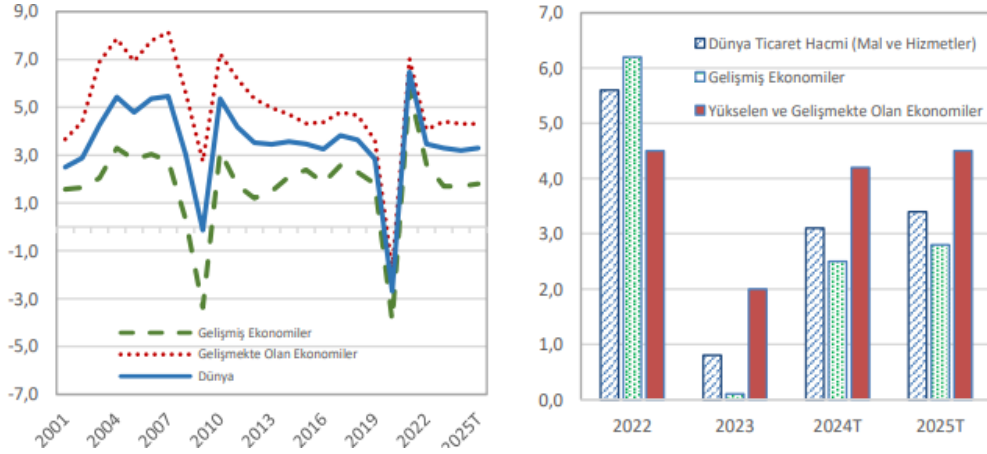
amacıyla uygulanan kısıtlama tedbirleri ekonomik aktivitelerde ve ticaret hacminde tarihi düzeyde gerilemeye neden olmuştur. Dünya genelinde hızlıca uygulamaya konulan tedbirler muhtemel olumsuz etkileri sınırlandırmıştır. 2020 yılında tarihsel bir daralma yaşayan dünya ekonomisi, 2021 yılına gelindiğinde genişletici para ve maliye politikaları uygulanması sayesinde belirgin bir toparlanma kaydetmiştir. Bu durum kamu açıklarını tekrar gündeme getirmiştir.

Tablo 4. Küresel Ekonomik Görünüm (Yüzde Değişme)

	2022	2023	2024T	2025 T
-Küresel Hâsıla	3,5	3,3	3,2	3,3
-Gelişmiş Ekonomiler	2,6	1,7	1,7	1,8
ABD	1,9	2,5	2,6	1,9
Avro Bölgesi	3,4	0,5	0,9	1,5
Almanya	1,8	-0,2	0,2	1,3
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	2,7	1,8	2,0	2,2
-Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,1	4,4	4,3	4,3
Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya	4,4	5,7	5,4	5,1
Çin	3,0	5,2	5,0	4,5
Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa	1,2	3,2	3,2	2,6
Orta Doğu ve Orta Asya	5,4	2,0	2,4	4,0
Sahra-Altı Afrika	4,0	3,4	3,7	4,1
-Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmetler)	5,6	0,8	3,1	3,4
Gelişmiş Ekonomiler	6,2	0,1	2,5	2,8
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,5	2,0	4,2	4,5
-Emtia Fiyatları				
Petrol	39,2	-16,4	0,8	-6,0
Yakıt Dışı (Dünya Emtia İthalat ağırlıklarına Göre Ort.)	7,9	-5,7	5,0	1,6
-Tüketici Fiyatları	8,7	6,7	5,9	4,4
Gelişmiş Ekonomiler	7,3	4,6	2,7	2,1
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	9,8	8,3	8,2	6,0

Kaynak: IMF, Küresel Ekonomik Görünüm, Temmuz 2024, T: Tahmin.

Tablo 4 gelişmiş ölkelerin küresel hasıladan alacağı payın azalmasını, yükselen ve gelişmekte olan ölkelerin ise küresel hasıladan alacağı payın artmasını öngörmektedir.

Grafik 1. Küresel Büyüme ve Küresel Ticaret Hacı Genişlemesi (%)

Kaynak: IMF, Küresel Ekonomik Görünüm, Temmuz 2024, T: Tahmin.

Grafik 1’de yakın dönemde dünya ekonomisinde ciddi daralmaların yaşandığı 2008-2009 küresel krizi ile 2020 yılında başlayıp etkisinin 2021 yılında belirginleştiği COVID-19 pandemisi etkileri net biçimde görülmektedir. Son zamanlarda küresel ölçekte önemli sorunların başında gelen enflasyon gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde enerji başta olmak üzere emtia fiyatları nedeniyle düşüş eğiliminde olmakla birlikte hala yüksek seviyelerini korumaktadır. Çekirdek enflasyon göstergelerindeki katılık küresel enflasyondaki düşüş eğiliminin hız kesebileceğini göstermektedir. Enflasyonla mücadelede ülkeler arasında farklılaşmalar gözlenmekte, özellikle gelişmiş ülkelerde politika faizlerinde sert artışlara gidilerek enflasyonun dizginlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Dirençli hale gelen enflasyona eşlik eden finansal koşulların sıkılaşmasıyla, başta ABD olmak üzere gelişmiş ekonomilerde bankacılık sektörü çeşitli zorluklar yaşamıştır. Gelişmiş ekonomilerde yüksek faiz oranları ve kredi koşullarının sıkılaşması, finansal kısıtlamaların artması, borç yüküne sahip ülkeler ve hane halkları için daha yüksek borçlanma maliyetleri oluşmuştur (Maliye Bakanlığı, 2023: 2). Daha yüksek borçlanma maliyetinin bütçe dengesine olumsuz etki etmesi kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. BÜTÇE AÇIKLARININ ENFLASYONA ETKİSİ

Literatürde bütçe açıkları ile enflasyon ilişkisinin Keynesyen ve Monetarist yaklaşımlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Her iki yaklaşım da bütçe açıklarının enflasyonist etki doğuracağını ileri sürmekte ancak bu etkinin oluşacağı kanal konusundaki görüşleri birbirinden farklılık göstermektedir. Monetarist yaklaşımın savunucuları, bütçe açıkları dolayısıyla parasal tabanın genişletilmesinin enflasyonist etki doğuracağını ifade etmektedirler. Keynesyen görüşe sahip iktisatçılar ise bütçe açıklarının toplam talep üzerindeki genişletici etkisi sonucunda enflasyonist etki oluşturacağını ifade etmektedirler. Bu bağlamda, bütçe açığı bir yandan toplam talep üzerinde baskı oluşturarak enflasyona etki etmektedir (Keynesyen yaklaşım). Diğer yandan açıklar, para yaratma yoluyla finanse edildiğinde, senyoraajla beraber enflasyon vergisi oluşturarak enflasyona etki etmektedir (Monetarist yaklaşım). Bu bağlamda bütçe açığı finanse edildiği kaynak itibarıyla enflasyon açısından önem arz etmektedir (Blanchard ve Johnson, 2013).

Temelde bütçe açıklarının enflasyon üzerindeki etkisi bütçe açıklarının finansman biçimiyle ortaya çıkmaktadır. Bütçe açıklarının enflasyona etkisi, açıkların finansman şekilleri çerçevesinde, vergi artışı yoluyla finansman, merkez bankası kaynaklarından finansman ve borçlanma ile finansmanın yarattığı enflasyonist etkiler ayrımında incelemek mümkündür.

Bütçe açıklarının vergi artışı ile ya da yeni vergiler ihdas edilmesi suretiyle finansmanı tercihi yoluna gidildiğinde bunun ilk etkisi bireylerin harcanabilir gelirini azaltmak olacağından enflasyonist etki yaratması beklenmemektedir.

Bütçe açıklarının enflasyon üzerindeki etkisini anlamak için açıkların finansmanında merkez bankası kaynaklarının mı yoksa özel kesim kaynaklarının mı kullanılacağı ayrımının temel belirleyici olduğu ifade edilebilir. Yapısal bütçe açıklarının kapatılması için merkez bankası kaynaklarının kullanılmasının kaçınılmaz neticesi enflasyondur. Bütçe açıklarının merkez bankası kaynaklarıyla finanse edilmesi para arzı artışı, emisyon artışı ve parasal taban genişlemesi yoluyla toplam talebi arttırmakta ve fiyatlar genel düzeyinde yükselmeye neden olmaktadır. Bu anlamda söz konusu ekonomide âtil kapasitenin bulunmadığı ve arz esnekliğinin sert olması gibi durumlarda para yaratmak suretiyle bütçe açıklarının finanse edilmesi durumunda enflasyonist etkinin oluşacağı söylenebilir.

Friedman'ın kamu açıkları ile fiyatlar genel seviyesi arasında önemli bir ilişki olduğunu ileri sürdüğü "The Role of Monetary Policy" başlıklı çalışması kamu açıklarının enflasyon üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara öncülük etmiştir. Friedman çalışmasında, kamu açıklarının para arzı yoluyla finansmanının uzun dönemde enflasyonist etki doğurabileceğini, ancak kamu açıklarının bono arzı ile finanse edilmesinin enflasyonist etki yaratmayabileceğini ifade etmiştir (Friedman, 1986). Faiz oranlarının sınırlandırıldığı durumda bono ile finanse edilen kamu açıkları enflasyonist etki yaratabilir. Bono satışları, faiz oranlarını artırıcı etki yaratırken bono fiyatlarında düşüşe neden olmaktadır. Merkez bankaları faiz oranını stabilize ettiğinde para arzını arttırıp enflasyon oranında yükselişe yol açmaktadır (Saleh ve Harvie, 2005: 211-213; Ahking ve Miller 1985: 447).

Bütçe açıklarının finansmanı için borçlanma tercih edildiğinde ilave para talebi oluşmakta ve oluşan ilave para talebi de faiz oranlarını arttırmaktadır. Faiz oranlarının artması hem üretim maliyetini arttırmakta (maliyet enflasyonu) hem de özel sektörün yatırım ve tüketim taleplerinin düşüşüne yol açmaktadır (Boskin, 1987: 270).

İç borçlanmanın firma ve kişilerden yapıldığı durumda piyasada ödünç verilebilir fonlara olan talep artmakta, bunun sonucunda da reel faiz oranlarında yükseliş gerçekleşmektedir. Faiz oranlarının artması özel yatırım harcamalarında düşüşe (crowding out-dışlama etkisi) neden olmaktadır.

Bütçe açıklarının finansmanında dış borçlara başvurulduğunda ise genel olarak kamu kesiminin yurtdışı kaynaklardan edindiği borçlar ile döviz rezervleri kullanımı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bütçe açıkları ile dış borçlanma arasındaki ilişki özellikle sermaye piyasalarının gelişmediği, iç borç bulma imkânlarının kısıtlı olduğu ekonomilerde daha fazla belirginleşmektedir.

Dış borçlanmayla edinilen dövizlerin bütçe açıkları finansmanında kullanılması emisyon hacminin artmasına neden olmakta ve çoğaltan mekanizması yoluyla toplam talepte artış meydana getirmektedir. Dış borçlanmanın bir diğer etkisi de yurtiçi faiz oranları artışını baskılaması ve edinilen dövizlerin bir kısmının ithalatı finanse etmek için kullanılması sonucunda, toplam arzı olumlu etkileyerek enflasyonist baskıyı hafifletmesidir. Bütçe açıkları finansmanında döviz rezervlerinin kullanılması durumunda, döviz karşılığı olarak alınan ulusal paranın kamu harcaması olarak kullanılması emisyonla neden olmakta dolayısıyla enflasyonist etki oluşturmaktadır. Bütçe açıklarının kapatılmasında döviz rezervlerinin kullanılması durumunda ithalat olanaklarını kısıtlayıcı etki oluşturarak toplam arz üzerinde negatif etki yaratacağından enflasyonist baskının artması söz konusu olabilmektedir (Buyrukoğlu ve Canbolat, 2023).

Bu kapsamda bütçe açıklarının enflasyon üzerindeki etkisinin açıkların finansman biçimine göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Bütçe açıklarının enflasyon üzerindeki etkilerine ilişkin ampirik çalışmalardan bazılarına bakıldığında elde edilen bulgular şu şekildedir;

Tablo 5: Bütçe açığı ve enflasyon ilişkisini ele alan çalışmalar

Yazarlar	Özgün
Yayınlandığı yıl	2000
Analiz yılları	1950-1998
Örneklem	Türkiye
Yöntem	Var analizi ve Johansen eşbütünleşme tekniği
Bulgu	Analiz sonucunda, bütçe açığı ile enflasyonun birbirini etkilediği, özellikle uzun dönem bütçe açığının enflasyon üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Prasad ve Khundrakpam
Yayınlandığı yıl	2003
Analiz yılları	1951-2000
Örneklem	Hindistan
Yöntem	Gecikmesi Dağıtılmış Ardışık (ARDL) model
Bulgu	Analiz sonucunda, Hindistan’da kamu açığının uzun dönemde enflasyonist eğilimlerin önemli bir nedeni olduğu tespit edilmiştir.
Yazarlar	Catão ve Terrones
Yayınlandığı yıl	2005
Analiz yılları	Gelişmekte olan ve gelişmiş toplam 107 ülke
Örneklem	1960-2001
Yöntem	Dinamik Panel
Bulgu	Analiz sonucunda, yüksek enflasyon sorunu yaşayan gelişmekte olan ülkelerde kamu açığı ile enflasyon arasında güçlü ve pozitif yönde ilişki saptanırken, düşük enflasyonun olduğu gelişmiş ekonomiler arasında bu ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Agha ve Khan
Yayınlandığı yıl	2006
Analiz yılları	1973-2003
Örneklem	Pakistan
Yöntem	ECM ve Johansen Eşbütünleşme
Bulgu	Analiz Sonucunda, kamu açığının borçlanma ile karşılanması sonucunda enflasyona neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Espitia
Yayınlandığı yıl	2008
Analiz yılları	Kolombiya
Örneklem	1955-2007
Yöntem	Johansen eşbütünleşme testi ve VEC
Bulgu	Analiz sonucunda, kamu açıklarının parasal genişlemeye neden olduğu ve bunun da enflasyonda artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Abdioğlu ve Terzi
Yayınlandığı yıl	2009

Analiz yılları	1975-2005
Örneklem	Türkiye
Yöntem	Pesaran, Shin ve Smith (2001) sınır testi yaklaşımı ve ARDL sınır testi yöntemi
Bulgu	Analiz sonucunda, Türkiye’de uzun dönemde bütçe açıkları ile enflasyon arasında zıt yönlü ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Khundrakpam ve Pattanaik
Yayınlandığı yıl	2010
Analiz yılları	1953-2009
Örneklem	Hindistan
Yöntem	Kısıtsız hata düzeltme modeli (UECM)
Bulgu	Analiz sonucunda, İlgili dönem için kamu açıklarının artmasının enflasyon oranında artışlara neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Tiwari ve Tiwari
Yayınlandığı yıl	2011
Analiz yılları	1970-2009
Örneklem	Hindistan
Yöntem	Regresyon analizi
Bulgu	Analiz sonucunda, enflasyon ile kamu açıkları arasında ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Samimi ve Jamshidbaygi
Yayınlandığı yıl	2011
Analiz yılları	1990-2008
Örneklem	İran
Yöntem	Eşanlı denklem sistemi
Bulgu	Enflasyonun bütçe açığı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir
Yazarlar	Anayochukwu
Yayınlandığı yıl	2012
Analiz yılları	1970-2009
Örneklem	Nijerya
Yöntem	ARDL sınır testi ve granger nedensellik testi
Bulgu	Analiz sonucunda, mali açığın enflasyona neden olduğu tespit edilmiştir.
Yazarlar	Bayrak ve Kanca
Yayınlandığı yıl	2013
Analiz yılları	1980-2011
Örneklem	Türkiye
Yöntem	Johansen eşbütünleşme testi ve Granger nedensellik testi
Bulgu	Analiz sonucunda, uzun dönemde kamu açıkları ile enflasyon arasında bir ilişki olduğu ve kamu açıklarından enflasyona doğru bir nedensellik yönü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Doğru ve Şentürk
Yayınlandığı yıl	2013
Analiz yılları	1980-2011
Örneklem	19 Latin Amerika ve Karayip ülkelerine ait yıllık verileri kapsamaktadır. Bu ülkeler sırasıyla; Arjantin, Belize, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Trinidad Tobago ve Uruguay’dır
Yöntem	Panel eş bütünleşme ve panel hata düzeltme modeli

Bulgu	Çalışmanın ampirik sonuçlarına göre, kısa dönemde bütçe açıkları enflasyonun nedeni olmasa da uzun dönemde aralarında pozitif bir ilişki mevcuttur.
Yazarlar	Lin ve Chu
Yayınlandığı yıl	2013
Analiz yılları	1960-2006
Örneklem	91 ülke
Yöntem	Dinamik panel regresyon ve ARDL
Bulgu	Analiz sonucunda, enflasyon oranının yüksek olduğu durumlarda mali açığın enflasyon üzerindeki etkisi daha güçlüyken daha düşük enflasyon dönemlerinde daha zayıf bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Blake
Yayınlandığı yıl	2014
Analiz yılları	1993-2013
Örneklem	Jamaika
Yöntem	ARDL yöntemini
Bulgu	Analiz sonucunda hem kısa dönemde hem de uzun dönemde enflasyon ile mali açık arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Madni
Yayınlandığı yıl	2014
Analiz yılları	1979-2013
Örneklem	Pakistan
Yöntem	ARDL modeli
Bulgu	Analiz sonucunda, Pakistan’da ilgili yıllarda mali açığın enflasyon oranını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Odim, Ngozi ve Lawrence
Yayınlandığı yıl	2014
Analiz yılları	1970-2010
Örneklem	Nijerya
Yöntem	Granger nedensellik testi ve eşbütünleşme yöntemleri
Bulgu	Analiz sonucunda, mali açığın enflasyonu etkilediği, ilaveten mali açığın enflasyonu etkileme derecesinin mali açığın boyutundan ziyade finanse edilme biçimi olduğu tespit edilmiştir.
Yazarlar	Nguyen
Yayınlandığı yıl	2015
Analiz yılları	1985-2012
Örneklem	Bangladeş, Kamboçya, Endonezya, Malezya, Pakistan, Filipinler, Sri Lanka, Tayland ve Vietnam olmak üzere toplam dokuz Asya ülkesi
Yöntem	Panel Veri Analizi Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) ve Panel Genelleştirilmiş Momentler (PGMM)
Bulgu	Analiz sonucunda, mali açığın, faiz oranlarının ve kamu harcamalarının enflasyon oranının önemli bir belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Aslam ve Lebbe
Yayınlandığı yıl	2016
Analiz yılları	1959-2013
Örneklem	Sri Lanka

Yöntem	Breusch-Godfrey otokorelasyon test ve CUSUM Test
Bulgu	Analiz sonucunda, mali açığın enflasyonu hızlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Fakher
Yayınlandığı yıl	2016
Analiz yılları	1993-2013
Örneklem	Seçilmiş altı Asya ülkesi (Çin, Hindistan, Japonya, Kore, Singapur ve Tayvan)
Yöntem	PMG ve GMM yöntemi
Bulgu	Analiz sonucunda, bütçe açığının, reel GSYİH'nin ve döviz kurunun enflasyonun önemli belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	İpek ve Akar
Yayınlandığı yıl	2016
Analiz yılları	2004-2015
Örneklem	Türkiye
Yöntem	ARDL, sınır testi, etki tepki fonksiyonları ve Toda-Yamamoto nedensellik analizi
Bulgu	Analiz sonucunda, bütçe açığındaki artışın hem kısa dönemde hem de uzun dönemde enflasyon oranında istatistiksel olarak anlamlı şekilde artışa neden olmaktadır. Nedensellik analizi sonucunda da çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Kaya ve Öz
Yayınlandığı yıl	2016
Analiz yılları	Türkiye
Örneklem	1980-2014
Yöntem	ARDL sınır testi yaklaşımı
Bulgu	Analiz sonuçlarına göre enflasyon ve para arzı arasında uzun dönemde anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunurken, enflasyon ve bütçe açığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Yazarlar	Bulawayo, Chibwe ve Seshamani
Yayınlandığı yıl	2018
Analiz yılları	1991-2016
Örneklem	Zambiya
Yöntem	ARDL yöntemi
Bulgu	Analiz sonucunda, bütçe açıklarının kısa dönemde enflasyon üzerinde etkili olduğu ancak uzun dönemde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Dağ ve Kızılkaya
Yayınlandığı yıl	2019
Analiz yılları	1960-2016
Örneklem	Türkiye
Yöntem	Johansen eşbütünleşme tekniği
Bulgu	Analiz sonucunda, Türkiye'de uzun dönemde enflasyon ile bütçe açığı arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Yazarlar	Munasinghe
Yayınlandığı yıl	2020
Analiz yılları	1957-2016
Örneklem	Sri Lanka
Yöntem	Granger nedensellik testi, ARDL sınır testi ve ARDL hata düzeltme modeli.

Bulgu	Analiz sonucunda bütçe açığından enflasyona doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Para arzının GSYHY'ye oranında ve bütçe dengesinin GSYH'ye oranındaki %1'lik artışın enflasyonu %1,5-%2,5 arasında yükselttiği sonucun ulaşılmıştır.
-------	--

Yazarlar	Atgür
Yayınlandığı yıl	2021
Analiz yılları	2006-2019
Örnekleme	Türkiye
Yöntem	Gecikmesi dağıtılmış ardışık model sınır testi
Bulgu	Analiz sonucunda, Türkiye'de kamu kesimi bütçe açıklarının enflasyon üzerinde uzun dönemde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yazarlar	Khieu
Yayınlandığı yıl	2021
Analiz yılları	1995-2012
Örnekleme	Vietnam
Yöntem	Yapısal vektör otoregresif
Bulgu	Analiz sonucunda, parasal genişlemede bir artış olması durumunda enflasyon oranının bu duruma pozitif tepki verdiği ancak bütçe açıklarının parasal genişleme yoluyla kapatılmasının enflasyona önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlave olarak enflasyonla mücadelede parasal tabanın faiz oranlarından daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yazarlar	Diler
Yayınlandığı yıl	2023
Analiz yılları	1975-2021
Örnekleme	Türkiye
Yöntem	Toda-Yamamoto nedensellik testi
Bulgu	Analiz sonucunda, literatürde yer alan yaygın görüşün aksine kamu açığının enflasyonist etki oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yazarlar	Göze Kaya ve Durgun Kaygısız
Yayınlandığı yıl	2023
Analiz yılları	2003-2023
Örnekleme	Türkiye
Yöntem	Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi, Johansen eş bütünleşme testi, gecikmeli VAR
Bulgu	Elde edilen sonuçlara göre değişkenler uzun dönemde eşbütünleşik çıkmışlardır. Bütçe açığında %1'lik artış enflasyonu %0,06 oranında arttırmaktadır. Aynı şekilde para arzındaki %1'lik artış %0,2 oranında enflasyonu arttırmaktadır.

Yazarlar	Altıngöz Zarplı
Yayınlandığı yıl	(2023)
Analiz yılları	2011:11 2023:05
Örnekleme	Türkiye'de
Yöntem	ARDL
Bulgu	Analiz sonucunda enflasyon ile bütçe dengesi arasında uzun dönemde pozitif yönlü eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir.

Yazarlar		Karaş
Yayınlandığı yıl	2023	
Analiz yılları	1994-2021	
Örneklem	Türkiye	
Yöntem	ARDL sınır testi	
Bulgu	Çalışma sonucuna göre, bütçe açığında meydana gelecek %1'lik bir artışın enflasyon üzerinde %1,022'lik bir artış yaratmaktadır.	
Yazarlar		Emek
Yayınlandığı yıl	2024	
Analiz yılları	2020- 2024	
Örneklem	Türkiye	
Yöntem	ARDL sınır testi, Toda-Yamamoto nedensellik analizi	
Bulgu	ARDL sınır testinden elde edilen bulgulara göre bütçe açığı ile enflasyon oranı uzun dönemli eşbütünleşik ve aralarındaki ilişki pozitif yönlüdür. Nedensellik testinden elde edilen bulgular, bütçe açığından enflasyon oranına doğru tek yönlü nedenselliğin varlığını göstermektedir. İncelenen dönemde fiyatlar genel seviyesinin artışında bütçe açıklarının önemli rol aldığı, enflasyonla mücadelede mali politikaların etkin olduğu anlaşılmıştır.	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. TÜRKİYE'DE MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE BÜTÇE AÇIĞI

2000'li yıllara gelmeden önce Türkiye'nin kendi iç dinamiklerinden kaynaklı 1994 krizi, yurt içi faiz oranının baskılanmasına bağlı olarak, yoğun sermaye çıkışlarıyla gündeme gelen yurt içi kaynaklı bir kriz olma özelliği taşımaktadır. 1997 yılında yaşanan Asya krizi ile 1998 yılında yaşanan Rusya krizleri Türkiye ekonomisini etkilemiştir. İlk etapta krizlerin Türkiye'ye doğrudan etkisi olmamasına rağmen sonraki aşamada Türkiye'nin uluslararası sermayeden borçlanması dolayısıyla ödemeler dengesi olumsuz etkilenmiştir. Bu iki ekonomik kriz küresel anlamda etkili olmuştur. Krizler sonucunda kaynaklar geri çekilmeye başlamış ve likiditeye erişim zorlaşmıştır. Bu krizlerin gecikmeli etkileri özellikle 1999 yılında hissedilmeye başlamış ve bu etkilere ilave olarak 1999 yılının Ağustos ayında yaşanan Gölçük depremi, ekonomik krizin doğal afet şokuyla birleşerek ekonomide ciddi bir küçülme yaşanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda Türkiye 2000'li yıllara ekonomik krizin etkilerini bünyesinde barındırarak girmiştir (Eğilmez, 2021: 217).

Sevizinci Kalkınma Planında (2001-2005) önemli hedefler belirlenmiştir. Enflasyonu AB ile uyumlu düzeylere düşürmek, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi tesis etmek, para ve kur politikasını enflasyon hedefi ile uyumlu bir biçimde uzun vadeli planlamak, üretim ve istihdamı enflasyon hedeflemesi ile uyumlu şekilde yürütmek, ekonominin etkin, esnek ve verimli olmasını sağlamak ve makroekonomik istikrarın sürekliliğini sağlayacak yapısal reformlar gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Bu hedefler kapsamında maliye politikasının temel amacı, kamu açıklarını kalıcı olarak azaltmak ve kamu borçlarının sürdürülebilirliğini sağlamak ve sürdürülebilir bir finansman yapısını tesis etmektir. Mali disiplinin sağlanması, kaynak tahsisinin stratejik önceliklere göre yapılması ve mali saydamlığın artırılmasına yönelik mekanizmaların geliştirilmesi hedeflenmiştir. Mali disiplini sağlamaya yönelik kamu harcama reformu gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. Bütçede performans denetimine geçilmesine karar verilmiştir. Gelirler kısmında; vergi sisteminin daha basit ve anlaşılır hale getirilmesi, vergiden beklenen hasılatın sağlanabilmesi için kayıp ve kaçakları azaltıcı önlemler alınması, istisna, muafiyet ve

indirim uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesi ve vergi affı beklentilerini ortadan kaldırmaya yönelik uygulamaların geliştirilmesi öngörülmüştür. 2000 yılının başından başlayarak 18 ay hedeflenen enflasyon oranı göz önünde bulundurularak döviz kurunun günlük ilan edilmesi, 2001 Temmuz ayında başlayacak ikinci 18 ay için kur sepetinin geçici olarak belirlenen bir aralıkta serbestçe belirlenmesi biçiminde olacağı kararlaştırılmıştır. 2003 itibarıyla döviz kurunun esnek olarak belirleneceği ve para politikasının, enflasyon hedeflemesini destekleyecek biçimde uygulanacağı ifade edilmiştir. Kamu açıklarının neden olduğu yüksek borçlanma gereksiniminin yol açtığı yüksek faiz oranlarının yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yaratması nedeniyle, yatırım kararlarının kamu-özel sektör tamamlayıcılığını sağlayacak biçimde ayarlanmasına karar verilmiştir. Kamu yatırımlarına, altyapı yatırımları; eğitim, sağlık, enerji, kentsel ve teknolojik altyapı çerçevesinde, bölgesel gelişme durumları da göz önünde bulundurularak karar verileceği ifade edilmiştir (Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Kalkınma Planı, 2000: 27-31).

Ancak Sekizinci Kalkınma Planında belirlenen hedeflere Kasım 2000 ve Şubat 2001 Ekonomik krizleri dolayısıyla tam olarak ulaşılamamıştır. Krizi hazırlayan nedenler olarak 1999 yılında ekonomide yaşanan %3,26'lık küçülme, %64 oranında gerçekleşen enflasyon, bütçe açıklarında gerçekleşen büyük artışlar ve hazinenin yıllık ortalama bileşik faiz oranının %106 seviyesine yükselmiş olması sıralanmıştır.

2001 yılında, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ile özellikle enflasyonun düşürülmesi hedeflenmiş; IMF'nin desteklediği program üç temel ayak üzerine oturtulmuştur. Birinci ayak, kamu finansman açıklarının azaltılmasıdır. Bu çerçevede, sıkı bir bütçe politikası uygulanması ve KİT açıklarını azaltıcı önlemler alınması öngörülmüştür. İkinci ayak, kamu açıklarını azaltma konusunda elde edilecek başarının kalıcılığını sağlamak amacıyla yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve özelleştirme uygulamalarının tamamlanmasıdır. Bu kapsamda, tarımsal desteklerin daha rasyonel bir sisteme oturtulması, elektrik üretimi ve dağıtımının özelleştirilmesi, özel emeklilik sisteminin kurulmasıyla birlikte sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılması, kamu bankalarının gözden geçirilmesi ve bütçe dışı fonların kapatılması hedeflenmiştir. Enflasyonun düşürülmesine yönelik üçüncü ayak ise, Merkez Bankası'nın döviz kurunu önceden açıklayarak kurun enflasyon oranına kadar yükselmesine izin vermesi ve bu süreçte serbest faiz politikası uygulanırken döviz kurunun kontrol altında tutulmasıdır (Eğilmez ve Kumcu, 2019: 275).

Tablo 6. Sekizinci Kalkınma dönemi Bütçe Açığı/GSYH , Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Gerçekleşmeleri, %.

Değişken/Yıl	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bütçe Açığı	-8,01	-12,20	-11,52	-9,00	-5,42	-1,22	-0,72
Enflasyon	39	68,5	29,7	18,4	9,4	7,7	9,7
Ekonomik Büyüme	6,9	-5,8	6,4	5,8	9,8	9,0	6,9

Plan dönemindeki sonuçlar incelemeye alındığında (Tablo 6) büyüme hızı; 2001 yılında %-5,75, 2002 yılında %6,44, 2003 yılında 5,76, 2004 yılında %9,79, 2005 yılında %8,99 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranları 2001 yılında %54,40, 2002 yılında %44,96, 2003 yılında %2,60, 2004 yılında %8,59 ve 2005 yılında %8,17 olarak gerçekleşmiştir. Kamu açıkları ülkeler arasında karşılaştırma ve değerlendirme yapmaya imkân verecek şekilde 2009 yılında hesaplanmaya başlandığından, planlı dönem için kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYİH'ye

oranı 1999 yılında %11,34, 2000 yılında %8,63, 2001 yılında %11,71, 2002 yılında %9,66, 2003 yılında %7,05, 2004 yılında %3,48 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında 1999 yılına göre toparlanmış gibi görünse de yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle 2001 yılında tekrar artış göstermiştir.

Bütçe dengesinin GSYİH'ya oranı 2001 yılında %-12,19 olarak gerçekleşmiş, 2002 yılında %-11,51, 2003 yılında %-8,99, 2004 yılında %-5,41, 2005 yılında %-1,22 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı bir geçiş yılı olmuş, maliye politikası anlamında, maliye ve para politikalarının belirlenen hedeflere ulaşılması için uyumunun gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2006 yılı için ekonomik büyüme oranı %6,94 bütçe dengesinin GSYH'ye oranı %-0,82 ve enflasyon oranı da %9,59 olarak gerçekleşmiştir.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, Avrupa Birliğine uyum sağlayacak biçimde hazırlanmıştır. Planda ekonomik ve sosyal gelişme eksenleri olarak, bölgesel gelişmenin sağlanması, rekabet gücünün artırılması, beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması ve istihdamın artırılması olmak üzere toplamda beş madde sıralanmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planında, reform sürecine, sıkı para ve maliye politikası uygulamasına devam edilmiştir. Amaçlar arasında, sürdürülebilir büyüme, enflasyonla mücadeleye devam etmek, kamu borcunu makul düzeylere çekmek ve faiz dışı fazla vermek bulunmaktadır. Bu bakımdan kamu gelirlerini artırıcı ve kamu harcamalarını disipline edici uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Kamu harcamalarını disiplin çerçevesinde, tarım, sağlık, sosyal güvenlik ve personel harcamalarına öncelik verilmesi, sosyal güvenlik harcamalarının azaltılarak GSYİH'ye oranının azaltılması, vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılarak vergi gelirlerinde artış sağlanması, vergi yükünün adil dağıtılması, kamu kesimi borç stoğunun azaltılması amaçlanmıştır. Uygulanan borçlanma politikası neticesinde uzun vadeli ve düşük faizli iç borçlanma politikaları kamu borç stokunu ve faiz yükünü azaltıcı yönde etkili olmuştur (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

Dokuzuncu Kalkınma Planının başlangıcı 2008 Küresel Krizin etkilerinin hissedildiği yıl olarak önem arz etmektedir. Amerika konut piyasasında başlayan ve hemen hemen tüm ülkeleri belirli oranda etkileyen büyük bir ekonomik kriz gerçekleşmiştir. Son kredi krizi şoku olarak başlamış, hızlıca piyasalara yansımıştır (Alkan, 2009: 45). Kriz kamu mali performansını oldukça olumsuz etkilemiştir. Ekonomik küçülme ve reel sektörün desteklenmesine yönelik indirimler nedeniyle vergi gelirleri tahminlerin oldukça altında kalmıştır. Krizin etkilerini hafifletmeye yönelik bazı harcama kalemlerinde ilave artışlar yapılmıştır. Ekonomik faaliyetlerde yaşanan daralma sonucunda sosyal güvenlik prim tahsilatı hedeflenenin altında kalmış ve sosyal güvenlik sisteminde yaşanan açığa ciddi bir artış olmuştur. Yaşanan gelişmeler sonucunda bütçe açığı ve borç yükü öngörülenin üzerinde artış göstermiştir (Tüğen, 2019: 433).

Tablo 7. Dokuzuncu Kalkınma dönemi Bütçe Açığı/GSYH , Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Gerçekleşmeleri, %.

Değişken/Yıl	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bütçe Açığı	-1,63	-1,78	-5,28	-3,54	-1,35	-1,92	-1,9
Enflasyon	8,4	10,1	6,5	6,4	10,5	6,2	7,4
Ekonomik Büyüme	5,0	0,8	-4,8	8,4	11,2	4,8	8,5

2007 yılında büyüme oranı %5,04, 2008 yılında %0,81, 2009 yılında %-4,82 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranı 2007 yılında %8,75, 2008 yılında %10,44 ve 2009 yılında % 6,25 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe dengesinin GSYH'ye oranı 2007 ve 2008 yılı ortalaması %-1,8

olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında ise %-5,36 düzeyine yükselmiştir. 2010 yılı hükümetin krizden çıkış yılı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bütçe dengesinin GSYH'ye oranı 2010 yılında %-3,60, 2011 yılında %-1,45, 2012 yılında %-1,92 ve 2013 yılında %-1,09 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı yıllarda enflasyon oranı sırasıyla %8,56, %6,47, %8,89 ve %7,49 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme oranları; 2010 yılında %8,42, 2011 yılında %11,20, 2012 yılında %4,78, 2013 yılında %8,48 olarak gerçekleşmiştir.

2014-2018 yıllarında uygulanmak üzere Onuncu Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Plan ülkenin 2023 hedefleri doğrultusunda, toplumu yüksek refah seviyesine çıkarma yolunda önemli bir kilometre taşı olarak öngörülmüştür. Plan, küresel ekonomide risk ve belirsizliklerin hâkim olduğu, dünya çapında ekonomik anlamda değişim ve dönüşümlerin olduğu, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre güç dengelerinin yeniden şekillendiği, yeni dengelerin olduğu bir konjonktürde hazırlanmıştır. Plan, kapsayıcı, istikrarlı ve yüksek bir ekonomik büyümeye ek olarak, bilgi toplumu, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı, insani gelişmişlik, hukukun üstünlüğü, uluslararası rekabet gücü gibi unsurları kapsayacak biçimde tasarlanmıştır. Planda ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci çok boyutlu ve kapsayıcı bir bakış açısıyla ele alınarak, insan odaklı kalkınma anlayışıyla katılımcı yaklaşım benimsenmiştir (Onuncu Kalkınma Planı, 2013: 1).

Onuncu Kalkınma Planında, israfın önlenmesi verimlilik artışı, harcamaların kontrol altında tutulması, vergiye uyumun artırılması, kayıt dışı ekonominin azaltılması, verginin mali amacını da yerine getirecek şekilde daha adil bir yapıya kavuşturulması, vergi mevzuatının sadeleştirilmesi, kamu harcamalarını program bazlı yaklaşımla ele alacak bütçe yapısı geliştirilmesi, kaynak tahsisinde etkinlik sağlanması, yerel yönetimlerin mali imkanlarını güçlendirilecek şekilde politikalar uygulanması amaçlanmıştır.

Tablo 8. Onuncu Kalkınma dönemi Bütçe Açığı/GSYH , Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Gerçekleşmeleri, %.

Değişken/Yıl	2014	2015	2016	2017	2018
Bütçe Açığı	-1,13	-1,07	-1,25	-1,57	-1,93
Enflasyon	8,2	8,8	8,5	11,9	20,3
Ekonomik Büyüme	4,9	6,1	3,3	7,5	3,0

Onuncu Kalkınma Planında GSYİH'nin %5.5 büyümesi, cari GSYİH'nin 1.3 trilyon dolara ulaşması ve kişi başı gelirin de 16 bin dolara ulaşması hedeflenmiştir.

Tablo 8'den görüleceği üzere 2014 yılında ekonomik büyüme % 4,9, 2015 yılında %6,08, 2016 yılında %3,32, 2017 yılında % 7,50, 2018 yılında %3,01 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon oranı 2014 yılında %8,85, 2015 yılında %7,67, 2016 yılında %7,77, 2017 yılında %11,14 ve 2018 yılında %16,33 olarak gerçekleşmiştir. Hedeflerden bir miktar sapma gerçekleştiğinden bütçe açıklarının GSYH'ye oranları; plan dönem ortalaması olarak % -1,39 olarak gerçekleşmiştir.

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı, uzun vadeli perspektifte ülkemizin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak, milletin temel değerleri ve beklentileri çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti'ni uluslararası konuma yükseltmek halkın refah düzeyini yükseltmek için bir yol haritası olarak tasarlanmıştır. Planın hedef ve politikalarından bazıları şunlar olarak belirlenmiştir; verimlilik odaklı sanayi sektörünün öncü rolde olacağı, ihracata dayalı istikrarlı ekonomik büyüme. Para, maliye ve gelirler politikalarının uyumlu biçimde yürütüleceği,

öncelikli sektörler başta olmak üzere sanayi sektöründe teknolojik dönüşüm sağlanacağı; verimli ve rekabetçi bir ekonomik yapı tesis edileceği, katma değer artışı sağlamak amacıyla kamu yatırım tahsisinde özel kesim yatırımlarını yönlendirici beşerî ve fiziki sermayenin geliştirileceği ifade edilmiştir. Para politikasına finansal istikrarı ve fiyat istikrarını sağlayacak biçimde devam edileceği ve enflasyonun yüzde 5 hedefine kademeli olarak yaklaşacağı belirtilmiştir. Ayrıca, ekonominin enflasyona neden olmayacak kaliteli büyümeyi sağlayacak biçimde kamu mali disiplininin korunacağı; vergi adaletini güçlendirici ve vergi tabanını genişletici revizyonlar yapılacağı ve yerel yönetimlerin gelirlerini artırıcı uygulamaların gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Plan dönemi sonunda KKBG'nin GSYİH'ye oranı %1,7, genel devlet açığının GSYİH'ye oranı %1,8 ve merkezi yönetim bütçe açığının GSYİH'ye oranı %2 olarak hedeflenmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2019: 1-32).

Tablo 9. Onbirinci Kalkınma dönemi Bütçe Açığı/GSYH , Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Gerçekleşmeleri, %.

Değişken/Yıl	2019	2020	2021	2022	2023
Bütçe Açığı	-2,92	-3,53	-2,84	-0,93	-5,23
Enflasyon	15,2	12,3	19,6	72,3	53,9
Ekonomik Büyüme	0,8	1,9	11,4	5,5	5,1

Plan dönemi gerçekleştirmelerine bakıldığında (Tablo 9); enflasyon oranı 2019 yılında %15,2, 2020 yılında %12,3'e gerilemiş, 2021 yılında %19,6, 2022 yılında %72,30 ve 2023 yılında %53,9 şeklinde gerçekleşmiştir. Ekonomik büyüme oranı 2019 yılında %0,81, 2020 yılında %1,85, 2021 yılında %11,43, 2022 yılında %5,53, 2023 yılında %5,11 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe açığının GSYH'ye oranı 2019 yılında %-2,92, 2020 yılında %-3,52, 2021 yılında %-2,84, 2022 yılında %-1,26, 2023 yılında %-0,01 oranında gerçekleşmiştir. 2018 yılındaki yatırım ve güven ortamının azalmasını takiben 2019 yılında başlayan COVID-19 etkileri ekonomik göstergelerde kendini hissettirmiştir.

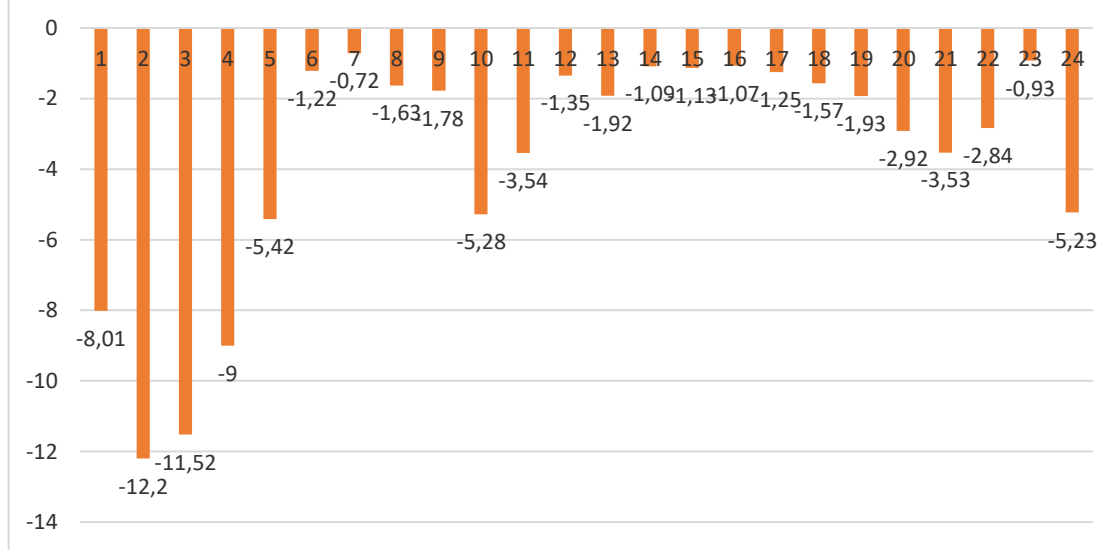
Tablo 10. Türkiye, Bütçe açığı (%), Ekonomik Büyüme (%) Oranı, Enflasyon Oranı (%) ve Kamu Borcu/GSYH Oranı, Net Borç Verme-Borç Alma/GSYH (%), Döviz Kuru Ve Faiz Oranı

Yıl/Gösterge	Bütçe Açığı	Ekonomik büyüme	Enflasyon	Kamu Borcu	Net borç verme-borç alma/GSYH (%)	Döviz Kuru	Faiz Oranı
2000	-8,01	6,9	54,9	51,3	-8,4	0,62	60,00
2001	-12,20	-5,8	54,4	75,5	-11,7	1,23	60,00
2002	-11,52	6,4	44,9	71,5	-11,3	1,51	55,00
2003	-9,00	5,8	21,6	65,2	-7,6	1,49	43,00
2004	-5,42	9,8	8,6	57,2	-4,1	1,42	38,00
2005	-1,22	9,0	8,2	50,2	-0,7	1,34	23,00
2006	-0,72	6,9	9,7	44,2	-0,2	1,43	27,0
2007	-1,63	5,0	8,8	37,8	-1,4	1,30	25,00

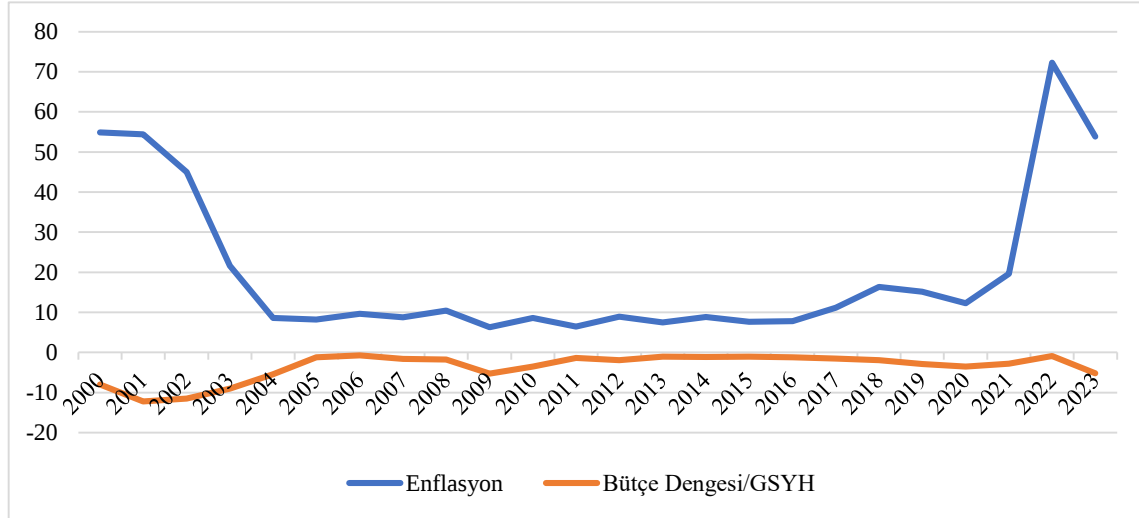
2008	-1,78	0,8	10,4	37,7	-2,1	1,29	25,00
2009	-5,28	-4,8	6,3	43,2	-5,2	1,55	15,00
2010	-3,54	8,4	8,6	39,5	-3	1,50	14,00
2011	-1,35	11,2	6,5	35,9	-0,4	1,67	17,00
2012	-1,92	4,8	8,9	32,2	-1,8	1,79	13,50
2013	-1,09	8,5	7,5	30,9	-1,2	1,90	10,25
2014	-1,13	4,9	8,9	28,3	-1	2,19	9,00
2015	-1,07	6,1	7,7	27,2	-0,5	2,72	9,00
2016	-1,25	3,3	7,8	27,7	-1,7	3,02	8,7
2017	-1,57	7,5	11,1	27,8	-1,9	3,65	8,75
2018	-1,93	3,0	16,3	29,9	-3,1	4,81	18,50
2019	-2,92	0,8	15,2	32,4	-4,8	5,67	12,75
2020	-3,53	1,9	12,3	39,4	-4,7	7,01	15,75
2021	-2,84	11,4	19,6	40,4	-3	8,89	15,75
2022	-0,93	5,5	72,3	30,8	-1,1	16,56	9,75
2023	-5,23	5,1	53,9	29,3	-5,3	23,74	43,25

Kaynak: IMF, https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/TUR

Grafik 2. Türkiye 2000-2023 Bütçe Açığı



Grafik 2’de bütçe açığındaki gerçekleştirmeler izlendiğinde 2006-2009 ve 2011-2018 dönemleri arasında büyük bir başarı sağlandığı ve bütçe açığının GSYH’ye oranının ortalama %1,5 lar düzeyinde seyrettiği görülmektedir.

Grafik 3. Türkiye’de Bütçe Açığı ve Enflasyon Seyri, 2000-2023 Dönemi.

Grafik 3’te 2000-2023 dönemine ilişkin bütçe açığı ve enflasyon verilerinin seyri yer almaktadır. 2000’li yıllarda yüksek seyreden enflasyon 2004 yılına kadar hızlı bir düşüş eğilimine girmiştir. Aynı yıllarda bütçe dengesi negatif seyretmekle beraber iyileşme eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de 2001 krizi sonrasında uygulanan IMF destekli sıkı maliye politikalarının bu sonuçlarda etkili olduğu söylenebilir. IMF’nin “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” çerçevesinde sıkı maliye politikaları ve yapısal reformların uygulamaya konulmasıyla kamu harcamaları rasyonel bir yapıya kavuşturulmuş, bütçe açığının GSYH’ye oranı da kademeli biçimde azalmıştır. Bu dönemde bütçe açığının azaltılmasıyla birlikte enflasyon oranında da belirgin bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler mali disiplin ve bütçe disiplininin sağlanmasının, fiyat istikrarına katkıda bulunduğunu göstermektedir. 2000-2004 dönemi, enflasyonla mücadelede maliye politikasının önemini ortaya koymaktadır.

2005-2017 dönemi, Türkiye ekonomisi için görece ekonomik istikrarın sağlandığı kurumsal reformlarla birlikte (2001 TCMB kanunu, 2006 enflasyon hedeflemesi rejimi, 2006 Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun tam olarak uygulanmaya başlaması) maliye ve para politikalarının belirli bir çerçevede yürütüldüğü bir dönemi ifade etmektedir. İlgili süreçte enflasyonun tek hanelerde veya düşük çift hanelerde syeretdiği görülmektedir. Yine bu süreçte bütçe dengesinin GSYH’ye oranı %2’den fazla açık vermemiştir. Bütçe açığının GSYH’ye oranının seyri ılımlı bir mali duruşun sürdürüldüğünü göstermektedir. Bağımsız merkez bankası, mali şeffaflığın artmasını sağlayan yasal düzenlemeler, stratejik borç yönetimi gibi uygulamalar sayesinde hem fiyat istikrarı hem de bütçe disiplini mümkün olmuştur.

2018 sonrası dönemde enflasyonda tekrar artışlar yaşanmaya başlamış ve bütçe dengesinde de bozulmalar görülmeye başlamıştır. 2018 sonrası faiz indirimlerinin piyasa beklentilerinin aksine gerçekleşmesi ve kamu destekli kredilerle yüksek enflasyon düşük faiz sarmalı yaşanmıştır (TCMB, 2022). 2018 yılında yaşanan döviz krizi enflasyonun çift hanelere çıkmasına neden olmuştur. 2020 sonrası COVID-19 pandemisi ile birlikte mali genişleme hız kazanmıştır. Artan kamu harcamaları ve vergi indirimleriyle desteklenen mali genişleme, döviz kurundaki ani sıçrama ile birleşince hem talep yönlü hem de maiyet yönlü enflasyon baskısı yaşanmıştır. 2018-2023 döneminde artan bütçe açıkları genişlemeci maliye politikalarının talep yönlü etkisiyle birleşerek enflasyonist baskıların artmasına neden olmuştur. Bütçe açıklarının merkez bankası kaynaklı

finansman beklentisini artırması, para arzını genişletmesi ve fiyat istikrarını olumsuz etkilemesi monetarist görüşle uyum sağlamaktadır.

Tablo 11’de 2000-2023 dönemi verileri ile Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkeler karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 11. Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkelerin (GOÜ) Ekonomik büyüme (%), Enflasyon Oranı (%) , Cari Denge/GSYH ve Dış Borç/GSYH karşılaştırması, 2000-2023

Yıl/Gösterge/Ülke	Büyüme		Enflasyon		Cari Denge/GSYH		Dış Borç/GSYH	
	Türkiye	GOÜ	Türkiye	GOÜ	Türkiye	GOÜ	Türkiye	GOÜ
2000	6,9	5,6	54,9	8,8	-3,6	1,3	43,4	35,4
2001	-5,8	3,7	54,4	7,8	1,9	0,7	56,1	35,2
2002	6,4	4,3	44,9	6,9	-0,3	1,3	55,4	36,4
2003	5,8	6	21,6	6,3	-2,4	2	46,9	34,6
2004	9,8	7,7	8,6	6,3	-3,5	2,4	40,7	31,2
2005	9	6,9	8,2	5,7	-4,2	3,9	34,8	28,1
2006	6,9	7,8	9,7	6,1	-5,6	4,8	39	26
2007	5	8,1	8,8	7,6	-5,4	3,7	38	25,9
2008	0,8	5,6	10,4	7,9	-5	3,4	36,4	26,9
2009	-4,8	2,5	6,3	5,3	-1,7	1,3	42,5	26,4
2010	8,4	7,2	8,6	6,4	-5,7	1,3	39,7	25,8
2011	11,2	6,1	6,5	6,6	-8,9	1,4	38,3	26,5
2012	4,8	5,2	8,9	5,8	-4,8	1,2	40,6	26,2
2013	8,5	4,9	7,5	4,9	-5,1	0,6	42,2	28,2
2014	4,9	4,7	8,9	4,7	-3,4	0,5	44,2	30,2
2015	6,1	4,3	7,7	4,8	-2,5	-0,3	46,3	30,6
2016	3,3	4,4	7,8	4,2	-2,6	-0,4	46,7	30
2017	7,5	4,8	11,1	4,6	-4,1	-0,1	52,4	29,8
2018	3	4,7	16,3	5,1	-1,8	-0,2	53,3	30,6
2019	0,8	3,7	15,2	5,6	2	0	54,3	30,7
2020	1,9	-1,8	12,3	4,7	-4,3	0,4	59,6	33,3
2021	11,4	7	19,6	7	-0,8	1	53,7	31,4
2022	5,5	4	72,3	9,9	-5,1	1,7	50,3	29,1
2023	5,1	4,4	53,9	8,1	-4	0,6	44,2	29,6
Ort.	5,1	5,1	20,2	6,3	-3,4	1,4	45,8	29,9

Kaynak: IMF, <https://www.imf.org/en/Data>.

Tablo 11’den görüleceği üzere Türkiye GOÜ’lerle ortalama olarak aynı oranda (%5,1) büyümüş olsa da çok daha dalgalı bir seyir izlemiştir. 2001 yılında GOÜ’lerin ortalaması %3,7 iken Türkiye yaşadığı ekonomik kriz dolayısıyla büyümesi %-5,8 olarak gerçekleşmiş, 2009

yılında kriz dolayısıyla GOÜ'lerin büyüme ortalaması %2,5'e gerilerken Türkiye'nin büyümesi %-4,8 olarak gerçekleşmiş, 2011 yılında GOÜ'lerin büyüme ortalaması %6,1 iken Türkiye'nin büyümesi %11,2 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme genelde GOÜ'lerle paralel bir seyir izlerken 2001, 2009, 2013, 2019 gibi yıllarda kısmi ayrılmalar gözlemlenmiştir.

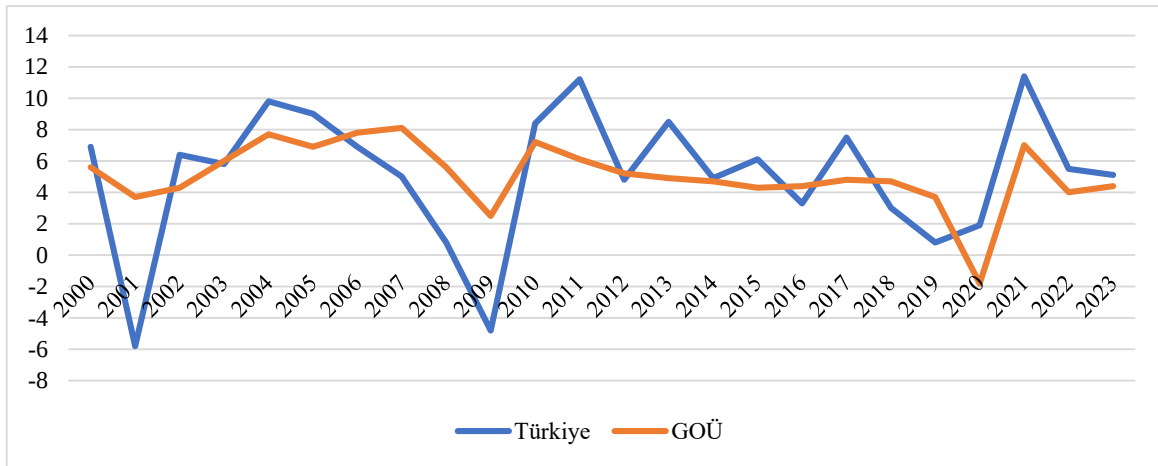
Tablo 11'de GOÜ'lerde daha stabil bir enflasyon ortalaması seyri bulunurken Türkiye'nin 2000'li yıllara yüksek enflasyon oranları ile girdiği, 2004-2016 yılları arasında enflasyonu tek haneye indirip burada tutma başarısı göstermiş bu yıllarda GOÜ'lerle de paralel seyretmiştir, ancak 2017 yılı itibariyle tekrar çift hanelere yükselip 2023 yılına kadar artarak devam ettiği görülmektedir. 24 yılın enflasyon ortalaması GOÜ'ler için %6,3 iken Türkiye için %20,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran GOÜ'lerin üç katından daha yüksek bir orana tekabül etmektedir.

Türkiye ekonomisi tasarruf oranlarının yatırım oranlarının altında kalması ve üretimde ithal girdi kullanması nedeniyle yapısal olarak cari açık veren bir ülke konumundadır. Tablo 11'den izleneceği üzere 24 yılın ortalamasında Türkiye GSYH'nin %3,4'ü kadar cari açık verirken GOÜ'lerin cari denge ortalaması %1,4 fazla şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de 2001 ve 2019 yıllarında cari denge pozitif seyrederken kalan 22 yıl boyunca cari denge açık vermiştir. GOÜ'lerin cari denge göstergesi daha ılımlı bir seyir izlemiş 2015-2018 yılları arasında toplamda dört yıl açık vermiş ancak bu açıklar düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Aynı ekonomik büyüme oranı ortalamasına Türkiye %3,4 cari açıkla GOÜ'ler ise %1,4 cari fazla ile ulaşmıştır.

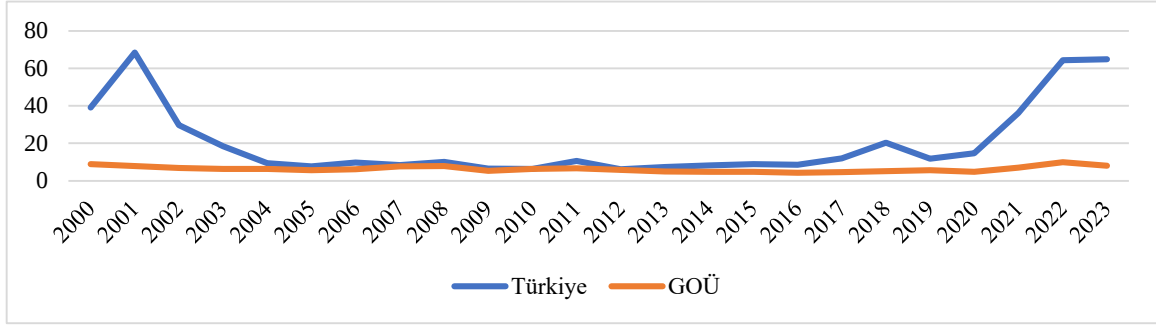
Dış borcun GSYH'ye oranı ortalaması Türkiye'de %45,8 iken GOÜ'lerde %29,9 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin dış borç yükü GOÜ ortalamasına göre hem daha yüksek hem de daha dalgalı bir gelişim göstermiştir. Dönem boyunca GOÜ'lerin ortalamasının en yüksek olduğu yıl %36,4 ile 2002 yılı olmuştur. Türkiye'nin dönem boyunca dış borç yükünün en düşük olduğu yıl 2005 (%34,8) iken en yüksek olduğu yıl 2020 (%59,6) yılı olmuş sonraki yıllarda düşüş göstererek 2023 yılında %44,2 olarak gerçekleşmiştir. Değerlendirilen dört makroekonomik göstergede Türkiye'nin GOÜ'ler kadar başarılı bir seyir izlemediği görülmektedir.

Grafik 4'te ekonomik büyüme trendi, Grafik 5'te enflasyon trendi, Grafik 6'da cari denge/gysh trendi ve Grafik 7'de dış borç/gysh trendi görsel olarak sunulmuştur.

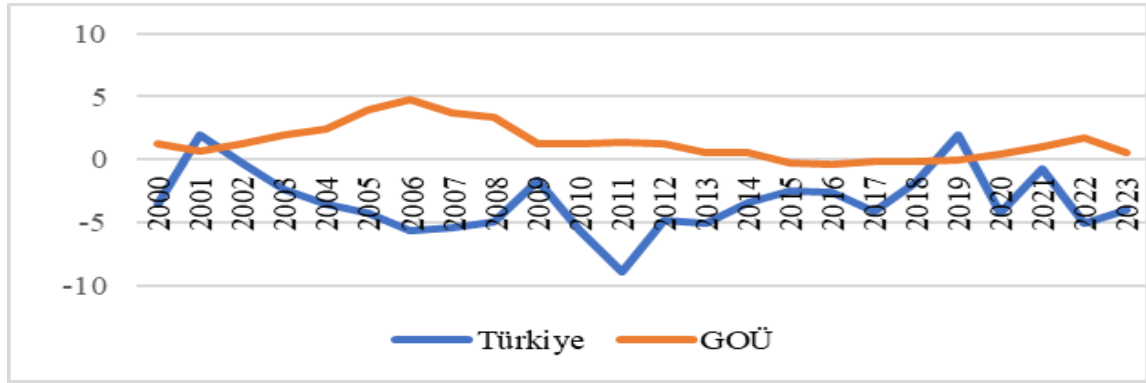
Grafik 4. Ekonomik Büyüme Trendi, Türkiye ve GOÜ 2000-2023



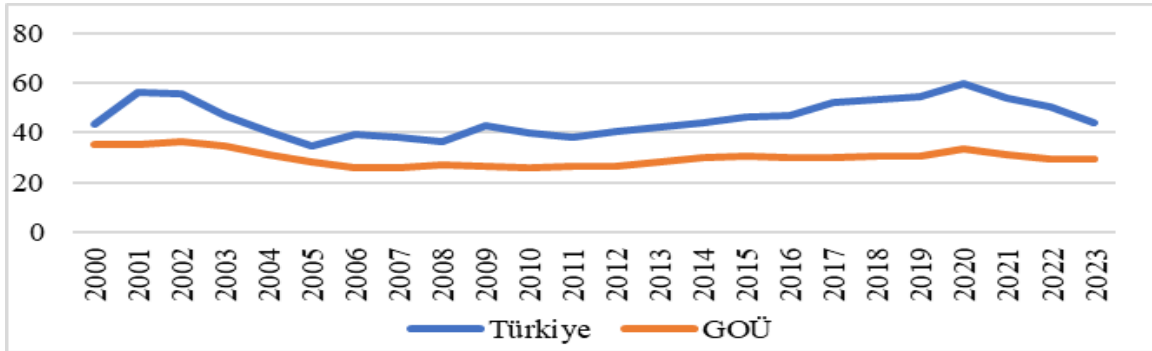
Grafik 5. Enflasyon Trendi, Türkiye ve GOÜ 2000-2023



Grafik 6. Cari Denge/GSYH Trendi, Türkiye ve GOÜ 2000-2023



Grafik 7. Dış Borç/GSYH Trendi, Türkiye ve GOÜ 2000-2023



5. SONUÇ

Türkiye’de 2000-2023 dönemi makroekonomik yapıda görülen gelişmeler, enflasyonla mücadelede bütçe dengesi ve mali disiplinin ne denli önemli olduğunu birkez daha ortaya koymuştur. Özellikle 2001 sonrası IMF destekli uygulanan yapısal dönüşüm ve mali disiplin programları da bütçe açıklarının azaltılmasında ve enflasyonla mücadelede önemli katkılar sunmuştur. 2018 sonrası yapılan faiz indirimleri, kredi hacmindeki genişlemeler, reel gelir artışlarının çok ötesinde gerçekleşen talep ve tüketim harcamalarındaki artışlar bütçe büyüklükleri üzerinde baskılar yaratmıştır. Para arzının da genişlediği bu dönemde enflasyonda dramatik artışlar söz konusu olmuştur. Özellikle 2021 sonrası negatif reel faiz uygulanması ile mali genişlemenin eş zamanlı uygulanması enflasyonist yapıyı çok daha derinleştirmiş bir bakıma Monetarist görüşle

uyumlu bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu süreçte enflasyon ile bütçe açığı arasındaki pozitif korelasyon güçlenmiş ve maliye politikasının etkinliği ve sürdürülebilirliği tartışmalı hale gelmiştir.

Türkiye’de bütçe açıkları ve enflasyon ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, ilgili değişkenlerin seyrinden de anlaşılacağı üzere, enflasyonla mücadelede bütçe disiplininin ve mali disiplinin son derece önemli olduğu görülmektedir. Mali disiplinin kurumsal güvencele bağlanması, kamu harcamalarında etkinliği artıracak etkin harcama algoritmalarının oluşturulması ve vergi reformlarıyla vergi tabanını genişletecek ve gelir artırımını sağlayacak yapısal önlemlerin alınması hemen her dönem ekonomi bürokrasinin ve siyasi otoritelerin üzerinde önemle durduğu politika öncelikleri olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler bakımından temel zorluk bir yandan bütçe disiplini ve mali disiplinin sağlanması gerekliliği öte yandan yetersiz tasarruflar ve sınırlı kaynaklarla büyüme ve kalkınmanın finansmanı sorunudur. Burada zorlu tercih ekonomik büyüme için ne büyüklükte ve kompozisyonda bir bütçe açığının ve dolayısıyla enflasyon düzeyinin kabul edilebileceğidir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin önemli bir kısmı büyümelerini uzun yıllar bütçe açıkları ve yüksek enflasyon oranları ile finanse etmişler, tüm ekonomik ve mali dengelerin bozulduğu dönemlerde derin mali krizler yaşayarak IMF destekli istikrar programları ile normalleşmeye çalışmışlardır. Ancak burada çok daha yapısal bir diğer sorun büyümenin finansmanı için kabullenilen bütçe açıkları ile yaratılan kaynakların iktisadi ve mali rasyonaliteden uzak politik tercihlerle oluşturulan harcama setleri ile kullanılmasıdır. Böylesi bir yapıda istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme söz konusu olmadığı gibi bütçe açıkları daha fazla borçlanmaya, daha yüksek düzeyde enflasyona ve faiz oranlarına neden olmuştur. Yüksek bütçe açıkları, yüksek borçlanma, yüksek enflasyon ve yüksek reel faiz sarmalı bir kartopu gibi giderek büyümüş diğer bütün makroekonomik göstergeleri de baskılayarak maliye ve para politikalarını da etkisiz hale getirmiştir.

Bütçe açığı ile enflasyon arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin diğer makroekonomik değişkenler üzerinde yarattığı baskıyı hafifletmede bütçe büyüklüklerinin ve önceliklerinin politik tercih ve mülahazalardan uzak bir biçimde belirlenebilmesi son derece önemlidir. Elbette burada çok daha önemli olan husus böylesi kararların alınabileceği bir iklimin varlığıdır. Ekonomik yapının, siyasal yapının ve hukukun kurumsal kimliği ve işleyişi söz konusu iklimin inşasında oldukça belirleyicidir. Bütçe politikalarının, harcama ve gelir büyüklüklerinin, faiz politikasının kurallı para ve maliye politikaları doğrultusunda belirlendiği dönemlerde elde edilen başarılar ya da kurallı para ve maliye politikaları yerine ekonomi politikalarının seçim öncelikleri ve politik tercihlerle belirlendiği dönemlerin sonunda yaşanan büyük ekonomik ve mali krizlerin neden olduğu kayıplar kurallı ekonomi politikalarının ve mali disiplinin önemini ortaya koymaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Çift Taraflı Kör Hakemlik.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

İntihal Denetimi: Yapıldı.

Yazar Katkısı: Birinci yazar %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Referee Evaluation: Double-Blind Refereeing.

Conflict of Interest: The author declared that they have no conflict of interest.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Plagiarism Check: Done.

Authors Contributions: The first author %60 and the second author %40 contributed to this study

Ethics Committee Approval: This study does not require ethics committee approval.

KAYNAKÇA

- Abdioğlu, Z. ve Terzi H. (2009). Enflasyon ve Bütçe Açıkları İlişkisi: Tanzi ve Patinkin Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(23), 195-211.
- Ahking, F.W. and Miller, S. M. (1985). The Relationship Between Government Deficits, Money Growth and İnflation. *Journal of Macroeconomics*, 7(4), 447-467.
- Agha, A. I. ve Khan, M. S. (2006). An empirical analysis of fiscal imbalances and inflation in Pakistan. *SBP Research Bulletin*, 2(2), 343-362.
- Alkan, A. L. (2009). *Küresel Sistemik Riskin Anatomisi*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Anayochukwu, O. B. (2012). Fiscal Deficits and Inflation in Nigeria: the Causality Approach. *International Journal Of Scientific & Technology Research*, 8(1), 6-12.
- Aslam, A. L. M. and Lebbe, S. M. A. (2016). Impact of Fiscal Deficit on Inflation in Sri Lanka: an Econometric Time Series Analysis. *International Letters f Social And Humanistic Sciences*, 70, 8-13.
- Atgür, M. (2021). An Analysis of Public Sector Budget Deficits and Inflation Relationship İn Turkey With ARDL Bound Test Method. *Sivas Cumhuriyet University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 22(1), 231-252.
- Altıngöz Zarplı, S. (2023). Türkiye’de Genel Bütçe Dengesi ve Enflasyon: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Maliye ve Finans Yazıları*, 37(120). 263-276.
- Bayrak, M. ve Kanca O.C. (2013). Türkiye’de Kamu Kesimi Açıklarının Nedenleri ve Fiyatlar Genel Düzeyi Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 48, 91-111.
- Blake, T. (2014). Exploring The Link Between Fiscal Policy and Inflation in Jamaica. *Working Paper Bank of Jamaica*. 10.05.2025 tarihinde https://www.boj.org.jm/uploads/pdf/papers_pamphlets/papers_pamphlets_Exploring_the_Link_between_Fiscal_Policy_and_Inflation_in_Jamaica.pdf adresinden alındı.
- Blanchard, O. ve Johnson, D.R. (2013). *Macroeconomics*. ABD: Pearson.
- Boskin, M.J. (1987). Deficits, Public Debt, Interest Rates and Private Saving: Perspectives and Reflections On Recent Analyses and on US Experience. Private saving and public debt, M. J. Boskin, J. S. Flemming ve S. Gorini (Ed). *Private Saving and Public Debt*. (255-285). New York, Basil Blackwell Ltd.
- Bulawayo, M., Chibwe, F. ve Seshamani, V. (2018). The Impact of Budget Deficits on Inflation in Zambia. *Journal Of Economics and Development Studies*, 2(6), 13-23.
- Buyrukoğlu, S. ve Canbolat, N. (2023). Türkiye’deki Kamu Dış Borç Stokunun Enflasyon Üzerine Etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 8(16), 251-267.
- Catão, L.A.V. ve Terrones, M. E. (2005). Fiscal Deficits and Inflation. *Journal of Monetary Economics*, 52, 529–554.
- Dağ, M. ve Kızılkaya, F. (2019). Bütçe Açığı ile Enflasyon İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 6 (2), 76-85.
- Diler, H. G. (2023). Is The Public Finance Deficit a Risk on Inflation Turkey?, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2022 Özel Sayısı. 1-10.
- Doğru, B. ve Şentürk, S. H. (2013). Latin Amerika Ülkelerinde Bütçe Açığı ve Enflasyon Arasındaki Eşbütünlüşme İlişkisinin Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 104. 89-109.
- DPT (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Kalkınma Planı (2001-2005). 03.01.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı.
- DPT (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). 03.01.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı.

- DPT (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). 03.01.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı.
- DPT (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). 03.01.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı.
- DPT (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). 03.01.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> adresinden alındı.
- Egeli, H. ve Özen, A. (2013). Teori ve Uygulamada Bütçe Politikası. Altın Nokta Basım Yayın Dağıtım Bilişim: İzmir.
- Eğilmez, M. ve Kumcu, E. (2019). *Ekonomi Politikası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2021). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emek, Ö. F. (2024). Türkiye’de Bütçe Açığı ile Enflasyon İlişkisinin İncelenmesi: COVID-19 Pandemi ve Sonrasındaki Dönem Üzerine Bir Ekonometrik Analiz. *Business & Management Studies: An International Journal*, 12(2), 287-296.
- Espitia, I. L., (2008). Budget Deficit, Money Growth and İnflation: Evidence from the Colombian Case. Borradores de Economia 537. Banco de la Republica de Colombia. *Researchgate*.
- Fakher, H. (2016). The Empirical Relationship Between Fiscal Deficits and İnflation (Case Study: Selected Asian Economies). *Iranian Economic Review*. 4(20), 551-579.
- Friedman, M. (1986). The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*, 5(1), 1-17.
- Göze Kaya, D. ve Durgun Kaygısız, A (2023). Türkiye’de Bütçe Dengesi ve Enflasyon İlişkisi: Son 20 Yıllın Ampirik Analizi. *In Traders International Trade Academic Journal*, 6(2), 201-222.
- IMF, 02.03.2025 tarihinde https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/AUS/BEL/FRA/ITA/JPN/USA/GBR/SWE/DEU/NOR adresinden alındı.
- IMF, (2024). Küresel Ekonomik Görünüm. 02.02.2025 tarihinde <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/04/16/world-economic-outlook-april-2024> adresinden alındı.
- IMF, (2013). World Economic Outlook, 2013. 02.02.2025 tarihinde <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2016/12/31/World-Economic-Outlook-October-2013-Transition-and-Tensions-40432> adresinden alındı.
- İpek, E. ve Akar, S. (2016). Bütçe Açığı ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(38), 167-189.
- Karaş, E. (2023). Türkiye’de Bütçe Dengesi ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ardl Sınır Testi Yaklaşımı. *The Journal of International Scientific Researches*, 8(3), 550-565.
- Khieu, H.V. (2021). Bunget Deficits, Money Growth and İnflation: Empricial Evidence from Vietnam. *Published in Fulbright Review of Economics and Policy*, 61-78.
- Khundrakpam, J. K. ve Pattanaik, S. (2010). Fiscal Stimulus and Potential İnflationary Risks: an Empirical Assessment of Fiscal Deficit and İnflation Relationship in India. *Journal of Economic Integration*, 25(4), 703-724.
- Lin H. ve Chu H. (2013). Are Fiscal Deficits İnflationary?. *Journal of International Money and Finance*, 32, 214-233.
- Madni, G. R. (2014). Taxation, Fiscal Deficit and İnflation in Pakistan. *The Romanian Economic Journal*, 17(53), 41-60.

Maliye Bakanlığı (2023), Orta Vadeli Program (2023-2025), 02.05.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/09/Orta-Vadeli-Program-2023-2025.pdf> adresinden alındı.

Morrison, T. (1982). Structural Determinants of Government Budget Deficit in Developing Countries. *World Development*, 10(6), 467-473.

Munasinghe, K. (2020). Budget Deficits and Inflation: the Case of Sri Lanka. Published by [Central Bank of Sri Lanka](#). 1-48. DOI: <http://doi.org/10.4038/ss.v50i2.4723>.

Nguyen, V. B. (2015). Effects of Fiscal Deficit and Money M2 Supply on Inflation: Evidence From Selected Economies f Asia. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 20, 49–53.

Odim, O. U., Ngozi, O. C. and Lawrence, E. (2014). Inflation Dynamics and Fiscal Deficit in Nigeria: Examination of Causal Relationship. *IOSR Journal of Economics and Finance*, 2(5), 79-86.

Özgün, D.B. (2000). An Empirical Approach to Fiscal Deficits and Inflation: Evidence From Turkey. *The Republic of Turkey Prime Ministry The Undersecretariat of Treasury General Directorate of Economic Research*. 10.05.2025 tarihinde <https://opendata.uni-halle.de/bitstream/1981185920/108070/61/680100725.pdf> adresinden alındı.

Prasad, A. ve Khundrakpam, J. K. (2003). Government Deficit and Inflation in India. *University Library Of Munich MPRA*, 21(2-3), 1-14. <https://ideas.repec.org/p/pra/mprapa/51106.html> adresinden alındı.

Sakal, M. (2003). *Türkiye’de Mali Disiplin Sorunu: Kamu Açıkları ve Borçlanmanın Sürdürülebilirliği*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Saleh, A. S. ve Harvie, C. (2005). The Budget Deficits and Economic Performance: A Survey. *Singapore Economic Review*, 50(2), 211-243.

Samimi, A. J. ve Jamshidbaygi, S. (2011). Budget Deficit and Inflation: A Sensitivity Analysis to Inflation and Money Supply in Iran. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 8(1), 257-260.

Tiwari, A. K. ve Tiwari, A. P. (2011). Fiscal Deficit and Inflation: an Empirical Analysis for India. *The Romanian Economic Journal*, 14(42), 131-158.

Tüğen, K. (2019). *Devlet Bütçesi*. İzmir: Bassaray Matbaası.

Tüsiad, (1996). Türkiye’de Kamu Harcamaları. 04.03.2025 tarihinde <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1805-turkiye-de-kamu-harcamalari-ve-kamu-borclanmasi> adresinden alınmıştır.